

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: ΟΙ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΟΔΕΣ

Τις περισσότερες φορές εντός του ίδιου του κομμουνιστικού κινήματος προκατασκευασμένες ιδέες που κληρονομήθηκαν από την κυρίαρχη ιδεολογία εμποδίζουν την πλήρη κατανόηση του επαναστατικού προγράμματος. Σε πολλά ουσιώδη ζητήματα αυτή που προβάλλεται δεν είναι η κομμουνιστική αντίληψη, που έχει επιβεβαιωθεί από αναρίθμητες εργατικές εξεγέρσεις, αλλά απεναντίας η σοσιαλδημοκρατική και λασσαλική¹ «παράδοση» (σε ριζοσπαστική ή μη ριζοσπαστική μορφή διαμέσου της λενινιστικής ορολογίας), δηλαδή, αυτό που η ίδια η αστική τάξη αντιλαμβάνεται για το επαναστατικό κίνημα. Οπότε, ως προς το θεμελιώδες ζήτημα της δημοκρατίας όλοι οι δήθεν μαρξιστές υποστηρίζουν πλήρως τους μεγάλους μύθους της Γαλλικής Επανάστασης -αυτό το αρχέτυπο όλων των αστικών επαναστάσεων, με το τρίπτυχο Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα- θεωρώντας ότι η αστική τάξη πρόδωσε τα ίδια της τα ιδεώδη και έτσι αναθέτουν το καθήκον της πραγμάτωσής τους στο προλεταριάτο! Φυσικά, οι αριστεριστές συνεχίζουν να αγωνίζονται για την πλήρη κατοχύρωση των δημοκρατικών δικαιωμάτων, για την «τέλεια δημοκρατία». Για αυτούς τους ανόητους η δημοκρατία δεν είναι παρά μια *μορφή* διακυβέρνησης -στην πραγματικότητα η ιδανική μορφή διακυβέρνησης- η οποία όταν τελικά εφαρμοστεί πλήρως θα αποτελέσει

¹ Φερδινάνδος Λασσάλ (Ferdinand Johann Gottlieb Lassalle, 1825-1864): Γερμανός ρεφορμιστής σοσιαλιστής, ηγετική φυσιογνωμία του γερμανικού εργατικού κινήματος κατά το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα, ιδρυτής της Γενικής Γερμανικής Εργατικής Ένωσης, φιλόσοφος, δημοσιολόγος και νομικός. Ο Λασσάλ υποστήριζε μια μορφή μεταρρυθμιστικού κρατικού σοσιαλισμού, που απέβλεπε στην συγκρότηση ενός «ελεύθερου λαϊκού κράτους» διαμέσου της δημιουργίας εργατικών παραγωγικών ενώσεων με κρατική χρηματοδότηση. Ο Λασσάλ θεωρούσε το γενικό εκλογικό δικαίωμα ως κατεξοχήν πολιτικό μέσο για την απελευθέρωση των εργαζομένων με σκοπό την κατάκτηση του κράτους, δια του οποίου θα πραγματοποιηθεί η εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού. (Σ.τ.Μ.)

την απαρχή μιας νέας Χρυσής Εποχής. Έτσι, αυτοί οι συκοφάντες πρέπει να εκδημοκρατίσουν το εκπαιδευτικό σύστημα, την αστυνομία και κάθε κρατικό μηχανισμό· επιζητούν εν ολίγοις να *εκδημοκρατίσουν την δημοκρατία*. Η δημοκρατία παρουσιάζεται πάντοτε ως το προς επίτευξιν ιδεώδες και όλα μας τα δεινά και η καπιταλιστική καταπίεση θεωρούνται ως το αποτέλεσμα μιας κακής ή ανολοκλήρωτης εφαρμογής αυτής της ιεράς δημοκρατίας. Για τους ψευδομαρξιστές (από τους τροτσκιστές έως τους συμβουλιακούς²) η δημοκρατία είναι η καθαρή μορφή, το ιδεώδες που το κεφάλαιο δεν μπορεί να πραγματοποιήσει, αλλά το οποίο το προλεταριάτο τελικά θα μπορούσε υπό την μυθική μορφή της «εργατικής δημοκρατίας». Έτσι, απλά αντιθέτουν στην αστική δημοκρατία (η οποία περιστέλλει και προδίδει το ιδεώδες) το ιδεώδες που πρέπει να πραγματωθεί: την εργατική δημοκρατία (τροτσκιστική και συμβουλιακή εκδοχή), την λαϊκή δημοκρατία (σταλινική εκδοχή) ή την άμεση δημοκρατία (ελευθεριακή εκδοχή). Εδώ έχουμε και πάλι αυτούς τους αιώνιους *ρεφορμιστές* του κόσμου οι οποίοι, έχοντας πρώτα προσδιορίσει τον θετικό πόλο του κεφαλαίου ως το προς επίτευξιν ιδεώδες -Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα- δεν βλέπουν στην σημερινή πραγματικότητα τίποτε άλλο παρά το αποτέλεσμα της λανθασμένης εφαρμογής αυτού του ιδεώδους από το κακό μεγάλο κεφάλαιο, που συνιστά τον αρνητικό του πόλο. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι δεν μπορούν να καταλάβουν ότι αυτό το περίφημο «δημοκρατικό ιδεώδες» είναι εντελώς ανυπόστατο ή, για να ακριβολογούμε, το δημοκρατικό ιδεώδες είναι απλώς *η ιδανική εικόνα της πραγματικότητας της καπιταλιστικής δικτατορίας*. Κατά τον ίδιο τρόπο με

² Ο «συμβουλιακός κομμουνισμός» είναι ρεύμα της κομμουνιστικής αριστεράς που απορρίπτει το επαναστατικό κόμμα ως οργάνωση πρωτοπορίας και υποστηρίζει την άμεση αυτοοργάνωση της εργατικής τάξης σε συμβούλια, τα οποία θα αποτελέσουν τον πυρήνα της μελλοντικής εργατικής εξουσίας. Για μια εκτενή ανάλυση αυτής της αντίληψης βλ. Άντον Πάνεκουκ, *Τα εργατικά συμβούλια*, μτφ. Θέμις Μιχαήλ, Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, 1996. (Σ.τ.Μ.)

τον οποίο το μυστικό της επουράνιας οικογένειας βρίσκεται στην επίγεια οικογένεια³, έτσι και η λύση της επουράνιας δημοκρατίας (το δημοκρατικό ιδεώδες) βρίσκεται στην επίγεια πραγματικότητα της εφαρμογής της, δηλαδή, στην επίγεια πραγματικότητα της παγκόσμιας δικτατορίας του κεφαλαίου.

Εν αντιθέσει με όλους αυτούς τους απολογητές του συστήματος (και πρωτίστως με τους υπέρμαχους μιας αναμορφωμένης μορφής του συστήματος) οι μαρξιστές επιλαμβάνονται της δημοκρατίας αντιμετωπίζοντάς την όχι ως μια μορφή διακυβέρνησης που εφαρμόζεται λιγότερο ή περισσότερο σωστά, αλλά ως ένα *περιεχόμενο* ή ως την *πολιτική διαχείριση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής*. Έτσι η δημοκρατία (υπό οποιαδήποτε μορφή: κοινοβουλευτική, βοναπαρτιστική⁴, κ.ο.κ) δεν είναι τίποτα άλλο παρά η διαχείριση του καπιταλισμού. Όπως το έθεσε ο Μαρξ, η αστική τάξη έχει πραγματικά και *οριστικά* εγκαθιδρύσει την ελευθερία (να πωλεί κανείς την εργατική του δύναμη ειδάλλως... να πεθάνει), την αδελφότητα (μεταξύ εξατομικευμένων πολιτών) και την ισότητα (μεταξύ αγοραστών και πωλητών εμπορευμάτων). Η αστική τάξη έχει εκδημοκρατίσει πλήρως τον κόσμο, εφόσον *στον δικό της* κόσμο (τον

³ Αναφορά στην περιήρημη 4^η Θέση του Μαρξ για τον Φόουερμπαχ:

«Ο Feuerbach ξεκινά από το δεδομένο της θρησκευτικής αυτοαποξένωσης, του αναδιπλασιασμού του κόσμου σε έναν θρησκευτικό και έναν εγκόσμιο. Η εργασία του έγκειται στο να αναγάγει τον θρησκευτικό κόσμο στην εγκόσμια βάση του. Το ότι όμως η εγκόσμια βάση διαχωρίζεται η ίδια από τον εαυτό της και παγιώνεται σε ένα αυτοτελές βασίλειο στα σύννεφα, μπορεί να εξηγηθεί μόνο από τον αυτοκερματισμό και την προς εαυτήν αντίφαση αυτής της εγκόσμιας βάσης. Αυτή η ίδια λοιπόν πρέπει τόσο να γίνει κατανοητή εν εαυτή όσο και να επαναστατικοποιηθεί πρακτικά. Εφόσον λοιπόν, για παράδειγμα, η γήινη οικογένεια αποκαλυφθεί ως το μυστικό της αγίας οικογένειας, θα πρέπει η πρώτη να αφανιστεί θεωρητικά και πρακτικά». (Karl Marx, *Για τον Feuerbach*, παρατίθεται στο Karl Marx, «Κείμενα από τη δεκαετία του 1840-Μια ανθολογία», σ. 360-361, μψ. Θανάσης Γκιούρας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2014). (Σ.τ.Μ.)

⁴ Ο όρος «βοναπαρτισμός» δηλώνει μια μορφή αντεπαναστατικής δικτατορίας της μεγαλοαστικής τάξης που στηρίζεται στην στρατοκρατία και στα αντιδραστικά λαϊκά στρώματα. Ο όρος πρωτοχρησιμοποιήθηκε για να χαρακτηρίσει την στρατιωτική δικτατορία του Ναπολέοντα Βοναπάρτη και αργότερα του Λουδοβίκου Βοναπάρτη. Η τελευταία εξέφραζε την ανώτερη αστική τάξη (τραπεζική και βιομηχανική) και βρήκε υποστήριξη πρωτίστως στις αντιδραστικές αγροτικές μάζες. Ο Μαρξ ανέλυσε με έναν αριστοτεχνικό τρόπο το πολιτικό φαινόμενο του βοναπαρτισμού στο έργο του «Η 18^η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη». (Σ.τ.Μ.)

κόσμο της κυκλοφορίας και ανταλλαγής εμπορευμάτων) πραγματώνεται η καθαρή δημοκρατία. Με τον κυνήγι του μύθου μιας «καλής» δημοκρατίας, όπως κάνουν όλοι οι δημοκράτες (ακόμα και οι «εργατικοί» δημοκράτες⁵) στην πραγματικότητα εξυπηρετείται η *ενδυνάμωση*, τόσο ως ιδέα όσο και δι' αυτής η πραγματοποίησή της, της βέλτιστης «δυνατής» διαχείρισης του καπιταλισμού οποιαδήποτε μορφή κι αν αυτός προσλαμβάνει - κοινοβουλευτική, «εργατική», φασιστική, μοναρχική κ.ο.κ- και η ενίσχυση του θεμελίου του συστήματος: της μισθωτής δουλείας. Όντως, όπως θα καταδείξουμε σε αυτό το κείμενο, η δημοκρατία δεν είναι απλώς μια (ή η «καλύτερη») από τις μορφές διαχείρισης του καπιταλισμού, αλλά είναι το *θεμέλιο*, η *ουσία* της καπιταλιστικής διαχείρισης, και αυτό διότι το περιεχόμενο που είναι κοινό στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής -διττός χαρακτήρας του εμπορεύματος εργατική δύναμη⁶- και η ουσία της δημοκρατίας- κατασκευάζουν τα άτομα [individuals] και έτσι η εργατική τους δύναμη εμφανίζεται ως ένα εμπόρευμα. Επομένως, ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής είναι ο πρώτος και ο τελευταίος τρόπος παραγωγής που πρέπει να παρουσιάζει το άτομο ως πολίτη, απόλυτα απομονωμένο, εξατομικευμένο και αλλοτριωμένο στην κοινωνία των ιδιωτών [civil society] - την κοινότητα των εξατομικευμένων ανθρώπων (δηλαδή την κοινότητα απο-

⁵ Αυτοί που ταυτίζουν τον σοσιαλισμό με την «εργατική δημοκρατία», εξιδανικεύοντας αφενός με τον τρόπο αυτό την δημοκρατία ως πραγματοποίηση της «γνήσιας δημοκρατίας» (εν αντιθέσει με την «αστική δημοκρατία», τον κοινοβουλευτισμό, που αποτελεί μια ανολοκλήρωτη ή ψευδή μορφή δημοκρατίας) και αφετέρου ανάγοντας τον σοσιαλισμό σε ένα πολιτικό καθεστώς, ευνουχίζοντας το κοινωνικό του περιεχόμενο, ως μορφή κοινωνικής οργάνωσης που καταργεί την ταξική κοινωνία, άρα και το κράτος. (Σ.τ.Μ.)

⁶ Εργατική δύναμη: Το σύνολο των σωματικών και διανοητικών ικανοτήτων του ανθρώπου που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή προϊόντων. Στον καπιταλισμό η εργατική δύναμη είναι εμπόρευμα, εφόσον αποτελεί αντικείμενο αγοράς και πώλησης, το οποίο μισθώνει για ορισμένο διάστημα ο εργάτης στον καπιταλιστή έναντι μιας αμοιβής υπό την μορφή του μισθού. Η υπεραξία παράγεται χάρη στην ιδιότητα της εργατικής δύναμης να είναι το μοναδικό εμπόρευμα που μπορεί να δημιουργήσει αξία μεγαλύτερη από την δική του και να την μεταφέρει στα εμπορεύματα που παράγει. (Σ.τ.Μ.)

ανθρωποποιημένη, που δεν συνάδει με τον άνθρωπο ως ον γένους⁷) - διότι για να αναπτυχθεί ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής πρέπει οι προλετάριοι (οι οποίοι πρέπει να είναι ελεύθεροι από κάθε δεσμό με την γη) να κατέχουν μονάχα την εργατική τους δύναμη, και έτσι να είναι πάντα έτοιμοι να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη αντί μισθού (η αξία⁸ της οποίας, όπως και κάθε εμπορεύματος, καθορίζεται από τον μέσο κοινωνικά αναγκαίο χρόνο αναπαραγωγής της). Όλη αυτή η διαδικασία εξατομίκευσης και υπαγωγής των ανθρωπίνων όντων προκαλεί ένα από τα πιο αηδή συμπτώματα του καπιταλισμού: τον ατομικισμό.

Το περιεχόμενο κάθε αστικού κράτους (οποιασδήποτε μορφής) είναι, επομένως, η δημοκρατία, διότι η δημοκρατία είναι ο *καπιταλιστικός τρόπος οργάνωσης εξατομικευμένων προλετάρων* που επιδιώκει να τους κάνει να ξερνούν όλο και περισσότερη αξία. Ο Μαρξ είχε ήδη μαντέψει αυτό το ουσιαστικό περιεχόμενο της δημοκρατίας όταν ασκούσε κριτική στις ιδέες του Χέγκελ περί κράτους:

«Ο Χέγκελ ξεκινά από το Κράτος και κάνει τον άνθρωπο υποκειμενικοποιημένο Κράτος. Η δημοκρατία ξεκινά από τον άνθρωπο και κάνει το Κράτος αντικειμενικοποιημένο άνθρωπο. Ακριβώς όπως δεν δημιουργεί η θρησκεία τον άνθρωπο αλλά ο άνθρωπος τη θρησκεία, δεν δημιουργεί το καθεστώς το λαό αλλά ο λαός δημιουργεί το καθεστώς. Από μια άποψη, η δημοκρατία έχει με όλες τις άλλες μορφές Κράτους την ίδια σχέση που έχει ο χριστιανισμός με τις άλλες θρησκείες. Ο χριστιανισμός

⁷ «Ο άνθρωπος είναι ένα ον γένους [Gattungswesen], όχι μόνο επειδή καθιστά πρακτικά και θεωρητικά αντικείμενό του το γένος, τόσο το δικό του όσο και των υπόλοιπων πραγμάτων, αλλά -και αυτό είναι απλώς μια άλλη έκφραση για το ίδιο πράγμα- επειδή φέρεται προς εαυτόν ως το παροντικό, ζωντανό γένος, επειδή φέρεται προς εαυτόν ως ένα ον καθολικό, και ως εκ τούτου ένα ελεύθερο ον».

Karl Marx, *Παρισινά Χειρόγραφα*, παρατίθεται στο Karl Marx, «Κείμενα από τη δεκαετία του 1840-μια ανθολογία», σ. 253, μτφ. Θανάσης Γκιούρας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2014. (Σ.τ.Μ.)

⁸ Σε ολόκληρο το κείμενο η αξία έχει πάντοτε την έννοια της ανταλλακτικής αξίας, δηλαδή της αξίας που έχει ένα εμπόρευμα ως αντικείμενο ανταλλαγής, αγοραπωλησίας, και όχι ως αξία χρήσης, δηλαδή ως προϊόν που ικανοποιεί μια οποιαδήποτε ανάγκη. (Σ.τ.Μ.)

είναι η *κατ' εξοχήν* θρησκεία, η *ουσία της θρησκείας*, ο θεοποιημένος άνθρωπος σαν ξεχωριστή θρησκεία. Το ίδιο και η δημοκρατία είναι η *ουσία κάθε πολιτικού καθεστώτος*, ο κοινωνικοποιημένος άνθρωπος σαν ξεχωριστό πολιτικό καθεστώς. Σχετίζεται με τα άλλα καθεστώτα όπως το γένος σχετίζεται με τα είδη του, με τη μόνη διαφορά ότι εδώ το γένος εμφανίζεται σαν ύπαρξη, με τη μορφή ενός ξεχωριστού είδους απέναντι σε υπάρξεις που οι ίδιες δεν αντιστοιχούν στην ουσία. Η δημοκρατία αναφέρεται στις άλλες μορφές Κράτους, όπως προς την Παλαιά Διαθήκη της. Ο άνθρωπος δεν υπάρχει εξ αιτίας του νόμου αλλά ο νόμος εξ αιτίας του ανθρώπου, είναι *ύπαρξη του ανθρώπου* ενώ πριν ο άνθρωπος είναι η *ύπαρξη του νόμου*. Αυτή είναι η θεμελιώδης διαφορά της δημοκρατίας». ⁹

Μέσω του Μαρξ η προέλευση και το αμετάβλητον [invariance] του κομμουνισμού επιβεβαιώνονται όλο και πιο ξεκάθαρα, φθάνοντας σε ρήξη με τον αστικό σοσιαλισμό, τον ρεφορμισμό και την δημοκρατία. Όμως, από καιρού εις καιρόν οι κομμουνιστές, υπό το βάρος της αστικής ιδεολογίας, υπαναχώρησαν στο πεδίο της δημοκρατίας. Σε τούτο άσκησε κριτική η Ιταλική Αποχική Κομμουνιστική Αριστερά¹⁰, όταν έγραφε:

⁹ Karl Marx, *Κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου*, σ. 64-65, μφ. Μπάμπης Λυκούδης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1978. (Σ.τ.Μ.)

¹⁰ Ο Αριστερός Κομμουνισμός είναι ένας περιληπτικός όρος που αναφέρεται στην αριστερή πτέρυγα της Κομμουνιστικής Διεθνούς κατά την πρώτη της περίοδο, από την ίδρυσή της το 1919 έως την σταθεροποίηση του μπολσεβίκικου καθεστώτος στην Ρωσία έως τα μέσα της δεκαετίας του 1920. Ο «αριστερός κομμουνισμός» αποτελείται από διάφορα ρεύματα και οργανώσεις και δεν αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη επαναστατική θεωρία ή μια ορισμένη πολιτική πλατφόρμα. Οι «αριστεροί κομμουνιστές» σε ορισμένα ζητήματα συγκλίνουν, ενώ σε άλλα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Τα βασικά ρεύματα από τα οποία αποτελείται είναι η Ιταλική και η Γερμανολλανδική Κομμουνιστική Αριστερά. Το κοινό τους στοιχείο είναι η αντίθεση στην κατεύθυνση που υιοθέτησε η Κομμουνιστική Διεθνής, υπό την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης και του Λένιν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1920, μετά την λήξη του εμφυλίου πολέμου στην Ρωσία, την αποτυχία του επαναστατικού κύματος στην Ευρώπη και την απομόνωση του μπολσεβίκικου καθεστώτος. Συγκεκριμένα, οι «αριστεροί κομμουνιστές» αντιπάχθηκαν στην συμμετοχή των κομμουνιστών στο κοινοβούλιο («αποχική τακτική») και στην τακτική του «ενιαίου μετώπου» των Κομμουνιστικών Κομμάτων με την σοσιαλδημοκρατία και με διάφορα αστικά ή μικροαστικά αντιιμπεριαλιστικά κινήματα στις καθυστερημένες χώρες και την συγκρότηση «κυβερνήσεων της αριστεράς» («εργατικές κυβερνήσεις») με διάφορες ποικιλίες της σοσιαλδημοκρατίας. Υιοθέτησαν μια ασυμβίβαστη και συνεπή ριζοσπαστική πολιτική που υπερασπιζόταν σθεναρά την ταξική αυτονομία του προλεταριάτου και στόχευε ευθέως στην επαναστατική κατάληψη της εξουσίας και στην

«Παρ' όλο που υπήρξαν οι καταστροφείς ολόκληρης της δημοκρατικής αστικής ιδεολογίας, δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι ο Μαρξ και ο Ένγκελς έδωσαν υπερβολική πίστη στην δημοκρατία και νόμιζαν ότι το καθολικό δικαίωμα ψήφου θα μπορούσε να επιφέρει οφέλη που δεν είχαν ακόμη απολέσει το κύρος τους».

«Διδάγματα από την πρόσφατη ιστορία», *Avanti*¹¹, 1918

Εν τούτοις, παρ' όλα τα λάθη του, το κομμουνιστικό κίνημα πάντοτε διατράνωνε όλο και πιο έντονα τον *αντιδημοκρατικό* του χαρακτήρα, είτε με τον Μπαμπέφ¹², τον Ντεζάκ¹³ και τον Κερντερουά¹⁴, είτε με τον

διάλυση του αστικού κρατικού μηχανισμού. Αντιτάχθηκαν στον σταλινισμό υποστηρίζοντας ότι αποτελεί την πολιτική έκφραση και τον θρίαμβο της αντεπανάστασης καθώς και την εγκαθίδρυση ενός καπιταλιστικού καθεστώτος στην Ρωσία και καταδίκασαν το σταλινικό δόγμα περί της «οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μία και μόνη χώρα». Κατά την περίοδο της συγκρότησης των Λαϊκών Μετώπων και του Ισπανικού Εμφυλίου αρνήθηκαν να υποστηρίξουν το αντιφασιστικό μέτωπο και το μπλοκ του δημοκρατικού καπιταλισμού θεωρώντας ότι αποτελεί μια αντιδραστική πολιτική που επιδιώκει την υποταγή του προλεταριάτου στην φιλελεύθερη αστική τάξη και στην κατάπιξη της ισπανικής επανάστασης. Το πραγματικό δίλημμα για αυτούς δεν ήταν το δίπολο δημοκρατία ή φασισμός αλλά σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα. Κατά την διάρκεια του β' παγκόσμιου πολέμου παρέμειναν πιστοί στις διεθνιστικές τους θέσεις, αρνήθηκαν τον μύθο του αντιφασιστικού πολέμου και στιγμάτισαν τον ιμπεριαλιστικό του χαρακτήρα προβάλλοντας ως μόνη προοπτική την παγκόσμια κομμουνιστική επανάσταση. (Σ.τ.Μ.)

¹¹ *Avanti* («Εμπρός!»): Εφημερίδα του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, η οποία ιδρύθηκε το 1896. (Σ.τ.Μ.)

¹² Φρανσουά Νοέλ «Γράκχος» Μπαμπέφ (Francois Noel «Gracchus» Babeuf, 1760-1797). Γάλλος επαναστάτης, θεμελιωτής του πρώιμου επαναστατικού σοσιαλισμού του 19^{ου} αιώνα, ο επονομαζόμενος, μετά θάνατον, «Προμηθέας του προλεταριάτου». Συμμετείχε ενεργά στην Γαλλική Επανάσταση υποστηρίζοντας εξτρεμιστικές απόψεις. Η ανατροπή του καθεστώτος των Ιακωβίνων και η εγκαθίδρυση του Θερμιδώρα τον έπεισαν για το ασυμβίβαστο μεταξύ αστικών και σοσιαλιστικών στόχων, μεταξύ της εγκαθίδρυσης μιας ιακωβίνικης μικροαστικής δημοκρατίας και ενός κοινοκτημονικού καθεστώτος. Ο Μπαμπέφ, από κοινό με τον Φιλίππο Μπουαναρότι, δημιούργησε την «Συνωμοσία των Ίσων», την πρώτη κομμουνιστική οργάνωση δράσης στην ιστορία. Γύρω από την πυρήνα αυτής της μυστικής οργάνωσης συγκεντρώθηκαν οι εναπομείναντες αριστεροί επαναστάτες (ριζοσπάστες ιακωβίνοι και νεοεμπερτικοί) με σκοπό την πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας και την εγκαθίδρυση μιας επαναστατικής δικτατορίας, της οποίας θα ηγείτο μια μειονότητα ενσυνείδητων επαναστατών έως την οριστική θεμελίωση της κομμουνιστικής κοινωνίας. Η συνωμοσία τελικά απέτυχε, οι οργανωτές της συνελήφθησαν μετά από προδοσία και καταδικάστηκαν, ενώ ο Μπαμπέφ (μαζί με τον σύντροφό του Νταρτέ) τουφεκίστηκε. Ο Μπαμπέφ είχε διατυπώσει μια πρωτόλεια κοινωνική θεωρία με έντονα κομμουνιστικά στοιχεία. Δεν επιζητούσε μονάχα μια δίκαιη κατανομή του κοινωνικού προϊόντος αλλά την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και την κοινωνικοποίηση της παραγωγής. (Σ.τ.Μ.)

¹³ Ζοζέφ Ντεζάκ (Joseph Déjacque 1821– 1864): Γάλλος αναρχοκομμουνιστής, ποιητής και συγγραφέας, μεταξύ άλλων και της αναρχικής ουτοπίας L' Humanisphère. Υπήρξε ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο «ελευθεριακός» (libertaire) ως αυτοπροσδιορισμό. Συμμετείχε

Μπλανκί¹⁵ (με την γνωστή του «Πρόποση του Λονδίνου»¹⁶) και τον Λένιν, είτε με τους Αριστερούς Κομμουνιστές¹⁷ (στην Ιταλία, φυσικά, με τον

στην επανάσταση του 1848 και φυλακίστηκε. Οι πολιτικές του απόψεις διακρίνονται κυρίως για την σταθερή του αντίθεση εναντίον του κράτους και για την δριμεία κριτική του κατά των ιδεών του Προυντόν. Ήταν σταθερά αντίθετος στην συγκρότηση κυβέρνησης μετά την επανάσταση, την οποία θεωρούσε ως αντιδραστικό εμπόδιο για την δημιουργία της νέας κοινωνίας, η οποία μπορεί να δημιουργηθεί μονάχα με την ελεύθερη πρωτοβουλία του προλεταριάτου υπό την μορφή μιας οργανωμένης κομμούνας. («Λέγοντας κυβέρνηση εννοώ κάθε ομάδα εκπροσώπων, κάθε εξουσία που βρίσκεται έξω από τον λαό»). Εντός του πλαισίου αυτού άσκησε κριτική στις μπλανκιστικές αντιλήψεις περί της εγκαθίδρυσης μιας επαναστατικής μειοψηφίας στην εξουσία («Μια δικτατορική επιτροπή αποτελούμενη από εργάτες είναι ασφαλώς το πιο υπερφίαλο, το πιο ακατάλληλο και συνεπώς το πιο αντεπαναστατικό πράγμα που μπορεί να υπάρξει»). Σκοπός της επανάστασης είναι η κατάργηση του θεσμού της κυβέρνησης, της θρησκείας και της οικογένειας. Ταυτόχρονα, κατέκρινε τον Προυντόν, επειδή υποστήριζε την ατομική κατοχή του προϊόντος της εργασίας από κάθε παραγωγό («Ο εργάτης δεν έχει δικαίωμα απλώς στο προϊόν της εργασίας του αλλά στην ικανοποίηση των οιασδήποτε φύσεως αναγκών του»). Καυτηρίασε επίσης και τις σεξιστικές απόψεις του Προυντόν περί κατωτερότητας των γυναικών. Ο κομμουνισμός του Ντεζάκ είναι μια κοινωνία στην οποία επικρατεί η περίφημη αρχή «από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του» και στηρίζεται στην ελεύθερη έκφραση των ανθρωπίνων ικανοτήτων. Γράφει χαρακτηριστικά: «Η κατάσταση πραγμάτων κατά την οποία καθένας θα είναι ελεύθερος να παράγει και να καταναλώσει κατά βούληση σύμφωνα με την φαντασία του, δίχως προληπτική ή αυθαίρετη περιστολή από κανένα άτομο ή ομάδα, αλλά με βάση την ελεύθερη έκφραση όλων των ικανοτήτων και την ικανοποίηση των αναγκών καθενός». Ο Ντεζάκ διαβλέπει ωστόσο την ανάγκη μιας μεταβατικής περιόδου κατά την οποία πρέπει να εγκαθιδρυθεί η άμεση άσκηση της νομοθετικής εξουσίας από τον λαό, η καθιέρωση ενός συστήματος ανταλλαγής με βάση κουπόνια εργασίας, του εκδημοκρατισμού όλων των θεσμών (ανακλητότητα όλων των δημοσίων λειτουργών, οι οποίοι πρέπει να αμείβονται με το μέσο εργατικό ημερομίσθιο) και την κατάργηση της αστυνομίας και του στρατού. (Σ.τ.Μ.)

¹⁴ Ερνέστ Κερντερουά (Ernest Coeurderoy, 1825-1862): Γάλλος αναρχικός, γιατρός και συγγραφέας. Ξεκίνησε ως ριζοσπάστης δημοκράτης και στην συνέχεια έγινε αντιεξουσιαστής σοσιαλιστής. Συμμετείχε ενεργά στην επανάσταση του 1848 στην Γαλλία και κατά την διάρκεια της εργατικής εξέγερσης του Ιουνίου την ίδια χρονιά στο Παρίσι ως γιατρός περιέθαλπε τους πληγωμένους. Μετά την άνοδο του Ναπολέοντος του Γ΄ εξορίστηκε στην Ελβετία και αργότερα στην Αγγλία. (Σ.τ.Μ.)

¹⁵ Ο Λουδοβίκος-Αύγουστος Μπλανκί (Louis Auguste Blanqui, 1805-1880) ήταν Γάλλος σοσιαλιστής επαναστάτης του 19ου αιώνα, ο οποίος καταδικάστηκε κατ' επανάληψη σε θάνατο, πέρασε το μισό σχεδόν της ζωής του (συνολικά 36 από τα 75 χρόνια της ζωής του) στις φυλακές και υπήρξε ο θεωρητικός συγκεκριμένης επαναστατικής μεθοδολογίας η οποία απεκλήθη «Μπλανκισμός» και εστιαζόταν στην αιφνιδιαστική ένοπλη κατάληψη της εξουσίας από έναν μικρό κύκλο καλοεκπαιδευμένων επαναστατών. Ήταν γιος ενός υποέπαρχου της περιοχής της Νίκαιας, στα σύνορα της Γαλλίας με την Ιταλία. Θεωρώντας τον εαυτό του «μαθητή και διάδοχο του Γράκχου Μπαμπέφ», σε ηλικία 19 μόλις ετών (το έτος 1824) προσχώρησε στο γαλλικό τμήμα της επαναστατικής πολιτικής εταιρείας των «Καρμπονάρων» («Carbonari») και ανέπτυξε εντονότατη δράση με κορύφωση την συμμετοχή του το έτος 1827 σε σοβαρές οδομαχίες στο Παρίσι ενάντια στην τυραννία του Καρόλου του 10ου (1824 - 1830) κατά τις οποίες τραυματίστηκε σοβαρά, διέφυγε όμως της σύλληψης από την μοναρχική αστυνομία. Τρία χρόνια αργότερα, τον Ιούλιο του 1830, συμμετείχε στην εξέγερση του παρισινού λαού που ανέτρεψε τον Κάρολο και την επόμενη χρονιά προσχώρησε στην οργάνωση «Φίλοι του Λαού» («Amis du Peuple»), όπου συνεργάστηκε με τους επαναστάτες Μπουοναρρότι (Philippe Buonarroti), Ρασπάϊγ (Francois - Vincent Raspail και Μπαρμπέ (Sigismond Auguste Armand Barbès).

Μπορντίγκα και την εξόριστη Ιταλική Κομμουνιστική Αριστερά αλλά και την πτέρυγα του ΚΑΡD¹⁸ με επικεφαλής τον Γκόρτερ¹⁹ και τον Σρέντερ²⁰). Το

Κατά την διάρκεια της βασιλείας του Λουδοβίκου Φιλίππου (1830 - 1848) κυνηγήθηκε κατ' επανάληψη για τις δημοκρατικές – επαναστατικές ιδέες του και φυλακίστηκε 5 φορές. Το δικό του πολιτικό ρεύμα, οι λεγόμενοι «μπλανκιστές» («blanquistes») της οργάνωσης «Εταιρεία των Εποχών» («Société des Saisons») σε συνεργασία με τους Γερμανούς οπαδούς του Μπαμπέφ της οργάνωσης «Λίγκα των Ίσων», ηγήθηκαν τον Μάιο του 1839 μίας ακόμη αποτυχημένης ένοπλης εξέγερσης στο Παρίσι κατά του βασιλιά. Ο Μπλανκί συνελήφθη και στις 14 Ιανουαρίου 1840 καταδικάστηκε σε θάνατο ως αρχηγός της εξέγερσης, αν και η ποινή μετατράπηκε τελικά σε ισόβια κάθειρξη στην φυλακή Mont-Saint-Michel, όπου οι άθλιες συνθήκες κράτησης υπέσκαψαν σοβαρά την υγεία του. Το 1844 μεταφέρθηκε σε μία φυλακή της Tours.

Στη συνέχεια ακολουθεί μια μακρά πορεία φυλακίσεων και μια σύντομη απελευθέρωση με την επανάσταση του 1848, που του επέτρεψε να συνεχίσει τη δράση του πρωτοστατώντας σε ακόμα δυο αποτυχημένες εξεγέρσεις το 1870. Με την ανακήρυξη της Κομμούνας το 1871, οι Κομμουνάροι εκλέγουν επίτιμο πρόεδρο τον φυλακισμένο Μπλανκί (τον οποίο αρνήθηκε η κυβέρνηση του Θιέρσιου να ανταλλάξει, ούτε καν με αντάλλαγμα όλους τους έως τότε δικούς της αιχμαλώτους) και δύο ημέρες μετά, στις 28 Μαρτίου, ανακηρύχθηκε η «Παρισινή Κομμούνα», στην οποία οι «μπλανκιστές» αποτελούσαν την πλειοψηφία.

Η σοσιαλιστική εκείνη δημοκρατία υπήρξε ωστόσο βραχύβια, αφού τον Μάιο του 1871 ο μοναρχικός γαλλικός στρατός εισέβαλε στο Παρίσι και την κατέλυσε μέσα σε ένα λουτρό αίματος που κόστισε τις ζωές περισσότερων από 20.000 κομμουνάρων. Ο φυλακισμένος Μπλανκί, του οποίου η υγεία είχε πλέον επιδεινωθεί σοβαρά, καταδικάστηκε σε νέα πολυετή ποινή, ως ηθικός αυτουργός στην εξέγερση. Το 1877 μεταφέρθηκε σε φυλακή υψίστης ασφαλείας σε νησί της Μεσογείου, από όπου αποφυλακίστηκε τον Ιούνιο του 1879 έπειτα από 8 χρόνια παραμονής στην φυλακή, όταν εξελέγη βουλευτής στο διαμέρισμα του Μπορντώ στις εκλογές της 20ης Απριλίου του ίδιου έτους. Συνέχισε απτόητος την επαναστατική δράση του, η οποία τερματίστηκε μόνον όταν έπαθε καρδιακή προσβολή κατά την διάρκεια μιας ομιλίας του σε επαναστατική πολιτική εκδήλωση στην Salle Ragache του Παρισιού στις 27 Δεκεμβρίου 1880. (Σ.τ.Μ.)

¹⁶ Το κείμενο του Μπλανκί δημοσιεύεται σε αυτό το τεύχος του περιοδικού μας. (Σ.τ.Μ.)

¹⁷ Ο όρος Ιταλική Κομμουνιστική Αριστερά δεν έχει καμία σχέση με τον ιταλικό σταλινισμό, αλλά απεναντίας αναφέρεται στον επαναστατικό διεθνιστικό ρεύμα που πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος και αντιτάχθηκε στην δεξιά στροφή της Κομιντέρν (βλ. *Γλωσσάρι* Ιταλική Αποχική Αριστερά). Μετά την άνοδο του Μουσολίνι η Ιταλική Κομμουνιστική Αριστερά ανασυγκροτήθηκε ως διεθνή και διεθνιστική οργάνωση στην εξορία, στο εξωτερικό, και κυρίως στην Γαλλία και στο Βέλγιο, με κύριο όργανο την επιθεώρηση *Bilan*. Για μια εκτενή ιστορία του ρεύματος βλ. κυρίως Philippe Bourinnet, *The 'Bordigist' Current (1912-1952, Italy, France, Belgium, USA* [<http://www.left-dis.nl/>] και Michel Roger, *Les années terribles (1926-1945) La Gauche Italienne dans l'émigration parmi les communistes oppositionnels*, εκδόσεις Ni patrie ni frontières, 2012. (Σ.τ.Μ.)

¹⁸ ΚΑΡD (Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας): Επαναστατικό κόμμα που ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1920 και εντάσσεται στον χώρο της Κομμουνιστικής Αριστεράς, ύστερα από την αποπομπή της πλειοψηφίας των μελών του Κομμουνιστικού Κόμματος (βλ. «Αριστερός Κομμουνισμός»). (Σ.τ.Μ.)

¹⁹ Χέρμαν Γκόρτερ (Herman Gorter, 1864-1927): Ολλανδός επαναστάτης κομμουνιστής και ποιητής. Ο Γκόρτερ υπήρξε προεξάρχουσα φυσιογνωμία της ολλανδικής ομάδας διανοουμένων Tachtigers, την δεκαετία του 1889 με έδρα στο Άμστερνταμ, που είχε υιοθετήσει έναν αριστερό πολιτικό προσανατολισμό. Το 1897 ο Γκόρτερ προσχώρησε στο Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα της Ολλανδίας (SDAP) και αργότερα στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (Sociaal-Democratische Partij). Χαιρέτησε θερμά την Οκτωβριανή Επανάσταση ως αφετηρία της παγκόσμιας επανάστασης. Το 1918 το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ολλανδίας (CPH). Σύντομα όμως ο Γκόρτερ

ζήτημα γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο: πώς να απομακρύνουμε από το κομμουνιστικό πρόγραμμα όλα τα αστικά κατάλοιπα, όλες τις παραχωρήσεις προς τους αστούς σοσιαλιστές, τους δημοκράτες;

«Ποιος σκόπελος απειλεί την επανάσταση του αύριο; Ο ίδιος που κατάφερε να συντρίψει και την επανάσταση του χθες: η αξιοθρήνητη δημοφιλία των αστών που φέρουν το προσωπείο του λαϊκού ρήτορα... Αλίμονό μας εάν, την ημέρα του επόμενου λαϊκού θριάμβου, η επιείκεια των μαζών, που εύκολα λησμονούν, επιτρέψει την άνοδο στην εξουσία ενός από τους ανθρώπους που απέτυχαν στην αποστολή τους! Κάτι τέτοιο θα σήμαινε, για μια ακόμη φορά, το τέλος της επανάστασης.»

Αύγουστος Μπλανκί, «Πρόποση του Λονδίνου», 1851

Σε αυτήν την προειδοποίηση απαντά η φράση του Ένγκελς:

«Η Γαλλική Επανάσταση αποτέλεσε την άνοδο της δημοκρατίας στην Ευρώπη. Η δημοκρατία είναι, όπως εκλαμβάνω όλες τις μορφές διακυβέρνησης, μια αντίφαση εξ ορισμού, μια αναλήθεια, τίποτε άλλο παρά κατά βάθος μια υποκρισία (θεολογία, όπως το λέμε οι Γερμανοί). Η πολιτική

πρόβαλλε σοβαρές διαφωνίες και εγκατέλειψε το Κόμμα το 1919, ήρθε σε ρήξη με τον Λένιν και την πολιτική που υιοθέτησε μετά τον εμφύλιο πόλεμο στην Ρωσία. Ως ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του «αριστερού κομμουνισμού» (βλ. γλωσσάρι) έγραψε μάλιστα και μια εκτενή απάντηση στο επικριτικό έργο του Λένιν «Ο αριστερισμός: παιδική αρρώστια του κομμουνισμού» (βλ. γλωσσάρι: Ιταλική Αποχική Αριστερά). Το 1921 ήταν μεταξύ των ιδρυτικών μελών του Κομμουνιστικού Εργατικού Κόμματος Γερμανίας (KAPD) και έγινε θερμός υποστηρικτής της Κομμουνιστικής Εργατικής Διεθνούς, που ιδρύθηκε το 1927 στις Βρυξέλλες ως απάντηση στον εκφυλισμό της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Από τα ποιήματά του ξεχωρίζουν ιδιαίτερα το 4.000 στίχων επικό ποίημα *Mei* («Μάιος», 1889), το οποίο συγκαταλέγεται μεταξύ των αριστουργημάτων της ολλανδικής ιμπρεσιονιστικής ποίησης, το λυρικό του ποίημα *Verzen* («Στίχοι», 1890) και το επίσης επικό ποίημα *Pan* («Παν», 1912). (Σ.τ.Μ.)

²⁰ Καρλ Σρέντερ (Karl Schröder, 1884-1950): Γερμανός κομμουνιστής και συγγραφέας που ανήκε στο ρεύμα του «συμβουλευτικού κομμουνισμού» (βλ. σημείωση παραπάνω). Ο Σρέντερ συμμετείχε στην Ένωση Σπάρτακος, διετέλεσε διευθυντής της *Rotte Fahne* («Κόκκινη Σημαία»), εφημερίδας του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος (KPD). Μετά την διαγραφή του από το Κόμμα μαζί με την πλειοψηφία των μελών από την προσκείμενη στην Μόσχα κομματική ηγεσία συμμετείχε ενεργά στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Εργατικού Κόμματος Γερμανίας (KAPD). (Σ.τ.Μ.)

ελευθερία είναι κατ' όνομα ελευθερία, η χειρότερη δυνατή δουλεία, επίφαση ελευθερίας κι άρα η πραγματικότητα της δουλείας. Το ίδιο ισχύει και για την πολιτική ισότητα. Επομένως, η δημοκρατία, όπως επίσης και κάθε άλλη μορφή διακυβέρνησης, πρέπει εν τέλει να γίνει κομματάκια: η υποκρισία δεν μπορεί να διατηρηθεί, η αντίφαση που κρύβεται μέσα σ' αυτήν πρέπει να αποκαλυφθεί. Είτε πρέπει να υπάρχει κανονική δουλεία, δηλαδή αποκάλυπτος δεσποτισμός, είτε πρέπει να υπάρχει πραγματική ελευθερία και αληθινή ισότητα, δηλαδή κομμουνισμός».²¹

Καθώς επίσης και η προειδοποίηση του Λένιν:

«Οι κοινοβουλευτικοί ηλίθιοι και οι σύγχρονοι Λουί Μπλαν 'απαιτούν' οπωσδήποτε ψηφοφορία που να την κάνει οπωσδήποτε η αστική τάξη για να διαπιστωθεί η συμπάθεια αυτή της πλειοψηφίας των εργαζομένων. Αυτή όμως είναι άποψη σχολαστικών, νεκρών ανθρώπων ή επιτήδειων απατεώνων».²²

Όμως, η Ιταλική Κομμουνιστική Αριστερά το ίδιο το περιεχόμενο της δημοκρατίας (και όχι μόνο η κοινοβουλευτική, αιρετή μορφή διακυβέρνησης που ονομάζεται δημοκρατία) επιλαμβάνεται του ζητήματος από κομμουνιστικής απόψεως:

«Το εργατικό κίνημα ξεπρόβαλλε ως άρνηση της δημοκρατίας (...) Υπάρχει εκ βάθρων αντίθεση μεταξύ των θεσμών του δημοκρατικού κράτους και στην δημιουργία οργανισμών της εργατικής τάξης. Διαμέσου των μεν το προλεταριάτο προσδένεται στο δημοκρατικό μύθο, ενώ διαμέσου των δε οι εργάτες διεκδικούν, σε αντίθεση με την αστική

²¹ Fr. Engels, *Progress of Social Reform On the Continent*, 23 Οκτωβρίου 1843, www.marxists.org [Φρήντριχ Ένγκελς, «Η πρόοδος της κοινωνικής μεταρρύθμισης στην ηπειρωτική Ευρώπη», άρθρο στην εφημερίδα *The New Moral World*, η μετάφραση είναι δική μας]. (Σ.τ.Μ.)

²² Β. Ι. Λένιν, *Χαιρετισμός στους Ιταλούς, Γάλλους και Γερμανούς κομμουνιστές*, 1919, Άπαντα, τόμος 39, σελ. 219, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα, 1988. (Σ.τ.Μ.)

κυβέρνηση, την αντίθετη ιστορική πορεία που τους οδηγεί στην απελευθέρωσή τους».

*Bilan*²³ - Όργανο της Ιταλικής Φράξιας της διεθνιστικής Κομμουνιστικής Αριστεράς

Με τον ίδιο θαυμάσιο τρόπο με τον οποίο το *Bilan* ανέλυσε τον φασισμό όχι ως άρνηση της δημοκρατίας (κάτι που θα σήμαινε την «δικαιολόγηση» του αντιφασισμού, του διαταξικού μετώπου) αλλά, αντιθέτως, ως «διαδικασία εξαγνισμού του δημοκρατικού κράτους», έτσι το *Octobre*²⁴-το μηνιαίο όργανο του Διεθνούς Γραφείου των Φραξιών της Κομμουνιστικής Αριστεράς- έβγαλε τα ουσιώδη και θεμελιώδη διδάγματα:

«Η ιδέα της προλεταριακής δικτατορίας αλλοιώνεται κάθε φορά που συνδέεται, άμεσα ή έμμεσα, με την δημοκρατική αρχή».

Octobre No 5, 1939

Εμείς συνεχίζουμε αυτό το θεμελιώδες έργο, το έργο της καταστροφής της δημοκρατίας, με την πραγματοποίηση της αγωνιστικής μας δραστηριότητας. Με τούτο το κείμενο, με όλο το υλικό που έχουμε δημοσιεύσει, επιθυμούμε να δώσουμε στους επαναστάτες αγωνιστές μια σφαιρική ανάλυση που θα μπορέσει να διευκολύνει την συνεχή κριτική των κομμουνιστών προς την δημοκρατία, συμπεριλαμβανομένης, πάνω απ' όλα, της λεγόμενης «εργατικής δημοκρατίας».²⁵

²³ *Bilan* («Απολογισμός»): Επιθεώρηση της Ιταλικής Κομμουνιστικής Αριστεράς (βλ. σημείωση παραπάνω). (Σ.τ.Μ.)

²⁴ *Octobre*: Έντυπο της Ιταλικής Κομμουνιστικής Αριστεράς (βλ. σημείωση παραπάνω). (Σ.τ.Μ.)

²⁵ Παραπέμπουμε τον αναγνώστη που ενδιαφέρεται για αυτό το ζήτημα στα κλασικά κείμενα του Μαρξ (πάνω απ' όλα στο «Εβραϊκό ζήτημα»), όπως και στο έργο του Μπορντίγκα (ειδικά στην «Δημοκρατική αρχή». Το έργο αυτό συνεχίστηκε από την Κομμουνιστική Αριστερά όταν αυτή βρέθηκε στην εξορία, και συγκεκριμένα στα έντυπα που αυτή εξέδιδε (*Bilan*, *Octobre*, *Prometeo*) και πιο πρόσφατα από τον Καμάτ και το περιοδικό *Invariance* (τα πρώτα τεύχη). Όσο για εμάς, έχουμε γράψει και εκδώσει μια σειρά κειμένων για αυτό το ζήτημα: *Fasciste ou antifasciste, la dictature du capital c'est la démocratie*, *Le Communiste* No.9 *Against the myth of democratic rights and liberties*²⁵, *Communism* No.8 *L'Etat democratique* (*Bilan* No.12), *Le Communiste* No.12

Η γένεση της δημοκρατίας

Από τις απαρχές της η δημοκρατία εκφράζει τον διττό της χαρακτήρα όπως η διττή φύση του εμπορεύματος (αξία χρήσης και ανταλλακτική αξία) που αναπτύσσεται παράλληλα με αυτήν, όπως θα δούμε παρακάτω. Η δημοκρατία είναι τόσο η «εξουσία του λαού» -της πλειοψηφίας, των «πληβείων»- όσο και η δικτατορική έκφραση της άρχουσας τάξης επί της αρχομένης πλειοψηφίας.

Μόλις η φυσική κοινότητα²⁶ διαλύθηκε διαμέσου της ανταλλαγής, η δημοκρατία εμφανίζεται ως η μυθική έκφραση μιας «νέας κοινότητας», αναδημιουργώντας έτσι τεχνητά την πρωτόγονη κοινότητα, που μόλις καταστράφηκε: ο λαός («δήμος» στα ελληνικά) όντας το σύνολο των πολιτών, ένα σύνολο βασισμένο πάνω στην άρνηση των ταξικών ανταγωνισμών προς χάριν μιας αταξικής μάζας που ονομάζεται λαός, έθνος κ.ο.κ Υπό αυτήν την έννοια, η δημοκρατία υπάρχει *πραγματικά*. Ωστόσο υπάρχει μόνο *ιδεωδώς* (στο βασίλειο των ιδεών) ως ένας μύθος, ως μια παραλλαγμένη πραγματικότητα, ενδυναμώνοντας έτσι εμπράκτως την δικτατορική εξουσία της κυρίαρχης τάξης. Έτσι, ευθύς μόλις αναφαίνεται, η δημοκρατία αναπτύσσει τον διττό της χαρακτήρα, τόσο ως *ενοποίηση* του λαού εντός μιας περιορισμένης, μη-ανθρώπινης κοινότητας (την οποία ονομάζουμε *πλασματική κοινότητα*) και ως *ανάσχεση* κάθε απόπειρας αναδημιουργίας μιας *αληθινής κοινότητας συμφερόντων*, δηλαδή, της ανασυγκρότησης μιας *τάξης* που να αντιτίθεται στην κυρίαρχη τάξη (που

La dictature du proletariat et la question de la violence (Octobre No.5), Le Communiste No.17.

²⁶ Φυσική κοινότητα: η πρωτόγονη κοινωνία, που ήταν αταξική και κολλεκτιβιστική. (Σ.Τ.Μ.)

είναι οργανωμένη σε κράτος). Ενώ δε όλες οι εκμεταλλευόμενες τάξεις του παρελθόντος οργάνωναν τον αγώνα τους επί τη βάσει περιορισμένων, ενδεχομενικών, μη-οικουμενικών ιστορικών συμφερόντων, το προλεταριάτο (η πρώτη τάξη που είναι και εκμεταλλευόμενη και επαναστατική) εμφανίζεται ως η πρώτη και η τελευταία τάξη που έχει ένα οικουμενικό και μη-ενδεχομενικό ιστορικό συμφέρον: την απελευθέρωση της ανθρωπότητας.

Εάν εξετάσουμε το αρχέτυπο αυτού που συνήθως εγκωμιάζεται ως δημοκρατία –την Αθηναϊκή Δημοκρατία- βλέπουμε μια κοινωνία διαιρεμένη σε αντίπαλες τάξεις, στην οποία η πιο εκμεταλλευμένη παραγωγική τάξη - οι δούλοι- είναι τελείως αποκλεισμένη από την κοινωνία των πολιτών (οι δούλοι δεν θεωρούνταν ανθρώπινα όντα αλλά μόνο ζωική παραγωγική δύναμη) και στην οποία όλα τα μέλη της κυρίαρχης τάξης -οι πολίτες- είχαν την δυνατότητα πρόσβασης στην περίφημη Αθηναϊκή Δημοκρατία, εφόσον η διαχείριση «δημοσίων υποθέσεων» (res publica) απαιτεί πολύ ελεύθερο χρόνο ή, με άλλα λόγια, απαιτεί πολλά πλούτη (δηλ. δούλους). Υπό αυτήν την έννοια η εξειδίκευση και οι ειδικοί επί των «δημοσίων υποθέσεων» (καταμερισμός εργασίας, οπότε και συνεπώς διαίρεση σε τάξεις) δημιουργούν την πολιτική ως μια δημόσια σφαίρα που αφορά την διοίκηση της πόλεως επ' ονόματι του συνόλου του λαού, του έθνους (εξ ου και η αναγκαιότητα της διαμεσολάβησης, όπως θα δούμε παρακάτω). *Η πολιτική και η δημοκρατία συνδέονται στενά μεταξύ τους.* Η πολιτική, ως μια ιδιαίτερη σφαίρα, ως η ουσιαστική δραστηριότητα της άρχουσας τάξης, υπάρχει μόνο επειδή υπάρχει η δημοκρατία, ακόμα και σε μια στοιχειώδη μορφή. Η πολιτική υπάρχει μόνο μέσω της δημοκρατίας, εφόσον μόνο στις ταξικές κοινωνίες -τις κοινωνίες στις οποίες οι άνθρωποι είναι διαχωρισμένοι ο ένας από τον άλλον από την παραγωγή και έτσι και από την ζωή τους- υπάρχει η ανάγκη της *συμφιλίωσης* των τάξεων (και έτσι της

άρσης του ανταγωνισμού τους) και ταυτόχρονα της επιβολής της δικτατορίας της κυρίαρχης τάξης. Μια κοινωνία αυτού του είδους απαιτεί έτσι μια *κοινωνική διαμεσολάβηση* -την πολιτική- προκειμένου να «ενοποιήσει» ό,τι η κοινωνία έχει διαχωρίσει (ακριβέστερα, για να τα μετατρέψει τα ξεχωριστά μέρη σε ένα «άθροισμα»), να «ενοποιήσει» αυτά που η κοινωνία έχει διαχωρίσει, και αυτό, μονάχα προς αποκλειστικόν όφελος της κυρίαρχης τάξης. *Δημοκρατία σημαίνει πολιτική και η πολιτική ως προς την βαθύτερη ουσία της είναι δημοκρατική.*

«Το ολοκληρωμένο πολιτικό κράτος είναι σύμφωνο με την ουσία του *ο βίος γένους* του ανθρώπου σε *αντίθεση* προς τον υλικό βίο του. Όλες οι προϋποθέσεις αυτού του εγωιστικού βίου διατηρούνται *εκτός* της σφαίρας του κράτους στην αστική κοινωνία, ως ιδιότητες της *αστικής κοινωνίας*. Εκεί όπου το πολιτικό κράτος έχει επιτύχει την αληθινή διαμόρφωσή του, ο άνθρωπος διάγει όχι μόνο στη σκέψη, στη συνείδηση, αλλά και στην *πραγματικότητα*, στο βίο, ένα βίο διπλό, έναν ουράνιο και έναν επίγειο βίο, το βίο στην *πολιτική κοινότητα* όπου ισχύει ο ίδιος ως *κοινότητα*, και το βίο στην *αστική κοινωνία* όπου είναι δραστήριος ως *ιδιώτης*, θεωρεί τους άλλους ανθρώπους μέσα, υποβιβάζεται αυτός ο ίδιος σε μέσο και γίνεται παίγνιο ξένων δυνάμεων. Το πολιτικό κράτος συμπεριφέρεται με τον ίδιο πνευματοκρατικό τρόπο στην αστική κοινωνία όπως ο ουρανός στη γη. Βρίσκεται στην ίδια αντίθεση προς αυτήν, την υπερβαίνει με τον ίδιο τρόπο όπως η θρησκεία υπερβαίνει την περιοριστικότητα του κοσμικού κόσμου, δηλαδή αναγνωρίζοντάς την και αποκαθιστώντας την εκ νέου, αφήνοντας τον εαυτό του να κυριαρχηθεί από αυτή. Στην *αμεσότερη* πραγματικότητά του, στην αστική κοινωνία, ο άνθρωπος είναι ένα κοσμικό ον. Εδώ, όπου ισχύει για τον εαυτό του και για άλλους ως πραγματικό άτομο, είναι ένα *αναληθές* φαινόμενο. Απεναντίας, στο κράτος, όπου ο άνθρωπος ισχύει ως

ον γένους, είναι το φανταστικό μέλος μιας εικαζόμενης κυριαρχίας, είναι στερημένος από τον πραγματικό ατομικό βίο του και πληρούται με μια εξωπραγματική γενικότητα. (...) Ο διχασμός του ανθρώπου στον *δημόσιο* και τον *ιδιωτικό άνθρωπο*, η *μετατόπιση* της θρησκείας από το κράτος στην αστική κοινωνία δεν αποτελούν μια βαθμίδα της πολιτικής χειραφέτησης αλλά είναι η *ολοκλήρωση* της πολιτικής χειραφέτησης, η οποία ως εκ τούτου ούτε αίρει ούτε προσπαθεί να άρει την *πραγματική* θρησκευτικότητα του ανθρώπου. (...) Στο χριστιανογερμανικό κράτος όμως, η θρησκεία είναι ένα 'οικονομικό ζήτημα', όπως το «οικονομικό ζήτημα» είναι η θρησκεία. Στο χριστιανογερμανικό κράτος η κυριαρχία της θρησκείας είναι η θρησκεία της κυριαρχίας. (...) Τα μέλη του πολιτικού κράτους είναι θρησκευόμενα δια της *δυσαρχίας* του ατομικού βίου και του βίου γένους, μεταξύ του βίου της αστικής κοινωνίας και του πολιτικού βίου, είναι θρησκευόμενα όταν ο άνθρωπος συμπεριφέρεται στον κρατικό βίο που βρίσκεται πέραν της πραγματικής ατομικότητάς του ως τον αληθινό βίο του, είναι θρησκευόμενα εφόσον εδώ η θρησκεία είναι το πνεύμα της αστικής κοινωνίας, η έκφραση του χωρισμού και της απόστασης του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Η πολιτική δημοκρατία είναι χριστιανική όταν εντός της ο άνθρωπος, όχι μόνο ένας άνθρωπος αλλά κάθε άνθρωπος, ισχύει ως *κυρίαρχος*, ως ανώτατο ον, αλλά ο άνθρωπος στην ακαλλιέργητη, τη μη κοινωνική εμφάνισή του, ο άνθρωπος στην τυχαία ύπαρξή του, ο άνθρωπος όπως τυγχάνει να είναι, ο άνθρωπος όπως έχει διαφθαρεί από τη συνολική οργάνωση της κοινωνίας μας έχει χάσει τον εαυτό του, έχει εκποιηθεί, έχει περιέλθει υπό την κυριαρχία απάνθρωπων σχέσεων και στοιχείων, κοντολογίς ο άνθρωπος που ακόμη δεν είναι ένα *πραγματικό* ον γένους. Η φαντασίωση, το όνειρο, το αίτημα του Χριστιανισμού, η κυριαρχία του ανθρώπου, αλλά ως ενός όντος ξένου,

διαφορετικού από τον πραγματικό άνθρωπο, είναι στη δημοκρατία αισθητηριακή πραγματικότητα, παρόν, κοσμικό αξίωμα.»²⁷

Όπως βλέπουμε σε τούτο το μακροσκελές παράθεμα από τον Μαρξ, η εμφάνιση μιας διαχωρισμένης σφαίρας -της πολιτικής- ανταποκρίνεται τώντι στον ανταγωνισμό, στην αντίθεση ανάμεσα στο άτομο-αστό με την «ακαλλιέργητη, τη μη κοινωνική εμφάνισή του», που είναι οργανωμένο σε μια μη-ανθρώπινη κοινότητα –σε ένα άθροισμα ατόμων, εξατομικευμένων πολιτών- και στην συγκρότηση μιας πραγματικής κοινότητας που βασίζεται σε κοινά ιστορικά συμφέροντα -στην συγκρότηση του προλεταριάτου σε τάξη, άρα σε κόμμα- που αρνείται το ελεύθερα σκεπτόμενο άτομο (και τον ατομικιστή) και προβάλλει ως αίτημα την δημιουργία μιας ανθρωπότητας με βάση τον άνθρωπο ως ον γένους: την κοινότητα [Gemeinwesen].

Η αστική κοινωνία, η οποία αποτελεί σύνθεση και προϊόν όλων των ταξικών κοινωνιών του παρελθόντος, είναι πάνω απ' όλα η κοινωνία της πολιτικής (και επομένως της δημοκρατίας), στην οποία όλοι οι πολίτες έχουν, ως αγοραστές και πωλητές εμπορευμάτων δικαίωμα και καθήκον να διοικούν την πόλη και την κοινωνία, δηλαδή, κατά το κοινώς ειπείν, να «πολιτεύονται». Ενώ δε στην Αθηναϊκή Δημοκρατία η πολιτική ήταν προνόμιο της κυρίαρχης τάξης (αφού η δημοκρατία δεν είχε επεκταθεί ακόμη στο σύνολο της κοινωνίας) εις βάρος των δούλων, στον καπιταλισμό –το βασίλειο της πλήρους δημοκρατίας- κάθε προλετάριος πρέπει να «πολιτεύεται», δηλαδή, πρέπει να διαμεσολαβείται και να μετατρέπεται σε αντικείμενο *διαμέσου* της πολιτικής. Οι μισθωτοί δούλοι στερούνται ακόμη και κάθε κοινοτικής ζωής (ακόμα και ως δούλοι) εν αντιθέσει με τους Ρωμαίους και Έλληνες προγόνους τους που ήταν συλλήβδην αποκλεισμένοι από το πεδίο της πολιτικής, από την δημοκρατία. Οι μισθωτοί δούλοι είναι

²⁷ Karl Marx, *Για το εβραϊκό ζήτημα*, παρατίθεται στο Karl Marx «Κείμενα από τη δεκαετία του 1840-μια ανθολογία», σ. 168, 170, 172 και 173, μτφ. Θανάσης Γκιούρας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2014.

εντελώς εξατομικευμένοι και ενταγμένοι μέσω της δημοκρατίας. Οι αρχαίοι δούλοι, όπως και οι δουλοπάροικοι, μπορούσαν τουλάχιστον να μοιραστούν ένα κοινό αίσθημα αποκλεισμού (και έτσι να εξεγερθούν, βλ. τον Σπάρτακο και τις αναρίθμητες αγροτικές εξεγέρσεις), ενώ οι μισθωτοί δούλοι ως πολίτες -βίαιη άρνηση από την δημοκρατία κάθε προσπάθειας ανασυγκρότησης μιας ταξικής δύναμης- δεν έχουν άλλη αίσθηση πλέον εκτός από το ότι είναι απλά εμπορεύματα που βρίσκονται στην σφαίρα της κυκλοφορίας -πολιτικά εμπορεύματα- και ως τέτοια είναι ελεύθερα και ίσα. Οι αρχαίοι δούλοι ήταν ακόμα -αν και αρνητικά, αφού ήταν δούλοι- δεμένοι με μια κοινότητα, με τα εκφυλισμένα απομεινάρια του πρωτόγονου κομμουνισμού (βλ. την Πόλη του Ηλίου του Σπάρτακου: η «πραγματοποίηση» του μύθου της επιστροφής στον πρωτόγονο κομμουνισμό), ενώ οι σύγχρονοι προλετάριοι, που είναι υποταγμένοι στην δημοκρατία, δεν έχουν τίποτα πλέον.

Έναντι αυτής της διαδικασίας υποταγής των ανθρωπίνων όντων στην δημοκρατία και διαμέσου αυτής, και στην καταραμένη πολιτική της, η κομμουνιστική επανάσταση δεν είναι πολιτική επανάσταση (όπως ήταν η αστική επανάσταση), αλλά μια *κοινωνική επανάσταση* μέσω της οποίας το προλεταριάτο πραγματοποιεί την ύστατη πολιτική πράξη: την διάλυση της διαχωρισμένης σφαίρας που είναι η πολιτική. Αυτή ήταν και η προοπτική που έθετε ο Μαρξ ήδη από το 1843:

«Η αστική κοινωνία είναι το τέλος της πολιτικής, απορρέει απ' αυτό ότι το προλεταριάτο, αν δεν θέλει να λειτουργήσει εντός του υπάρχον κράτους, σε εχθρικά εδάφη, δεν πρέπει να "πολιτεύεται". Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να διεκδικήσει μόνο μια πολιτική πράξη, την καταστροφή της αστικής πολιτικής κοινωνίας, που είναι την ίδια στιγμή μια στρατιωτική πράξη.»

Μαρξ, «Κριτική της Χεγκελιανής Φιλοσοφίας του Δικαίου»²⁸

Από την στιγμή που το κομμουνιστικό πρόγραμμα είναι, στην ουσία του, *αντιδημοκρατικό*, είναι επομένως και αντιπολιτικό. Απορρίπτει την αστική, πολιτική οπτική μιας «επανάστασης» που θα επέφερε απλώς μια αλλαγή στον κρατικό μηχανισμό (λασσαλική, σοσιαλδημοκρατική, λενινιστική παράδοση) προς χάριν της αναγκαίας καταστροφής του Κράτους δηλαδή, της πολιτικής.

Στην διαμάχη του με τον Α. Ρούγκε ο Μαρξ ανέπτυξε αυτή την άποψη:

«Μια *κοινωνική* επανάσταση βρίσκεται στη σκοπιά του *όλου* ακριβώς επειδή –ακόμη και αν λαμβάνει χώρα μόνο σε *μία* εργοστασιακή περιφέρεια- είναι μια διαμαρτυρία του ανθρώπου ενάντια στον απάνθρωπο βίο, διότι *βαίνει* από τη *σκοπιά του μεμονωμένου πραγματικού ατόμου*, διότι η *κοινότητα*, ενάντια στο χωρισμό της οποίας από αυτό το ίδιο αντιδρά το άτομο, είναι η *αληθινή* κοινότητα του ανθρώπου, η *ανθρώπινη* ουσία. Αντιθέτως, η *πολιτική ψυχή* μιας επανάστασης συνίσταται στην *τάση* των πολιτικά ανίσχυρων τάξεων να *άρουν* την *απομόνωσή* τους από την *κρατική οργάνωση* και από την *κυριαρχία*. Η σκοπιά τους είναι εκείνη του κράτους, ενός *αφηρημένου* όλου, το οποίο υπάρχει *μόνο* μέσω του χωρισμού από τον πραγματικό βίο, το οποίο είναι *αδιανόητο* χωρίς την οργανωμένη αντίθεση μεταξύ της γενικής ιδέας και της ατομικής ύπαρξης του ανθρώπου. Συνεπώς μια επανάσταση με *πολιτική ψυχή*, σύμφωνα με την *περιορισμένη* και *δισχιδή* φύση αυτής της ψυχής, οργανώνει έναν κυρίαρχο κύκλο στην κοινωνία εις βάρος της κοινωνίας.»²⁹

²⁸ Δεν κατέστη δυνατό να εντοπίσουμε το απόσπασμα στην εν λόγω πηγή (Σ.τ.Μ.)

²⁹ Karl Marx, *Ο βασιλιάς της Πρωσίας και η κοινωνική μεταρρύθμιση από έναν Πρώσο*, παρατίθεται στο Karl Marx «Κείμενα από τη δεκαετία του 1840-μια ανθολογία», σ. 357-8, μτφ. Θανάσης Γκιούρας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2014.

Μέσω αυτής της άρνησης μιας επανάστασης με «πολιτική ψυχή», της άρνησης μιας απλής αλλαγής στην μορφή του κράτους, όπως ήταν η αστική επανάσταση, η κομμουνιστική επανάσταση «με κοινωνική ψυχή» μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια επανάσταση η οποία, όντας η ύστατη πολιτική πράξη που καταστρέφει εν συνόλω ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό και το θεμέλιό του -τον νόμο της αξίας- συνιστά τον ριζοσπαστικό, κοινωνικό μετασχηματισμό όλης της κοινωνίας διαμέσου της δικτατορίας του προλεταριάτου για την κατάργηση της μισθωτής εργασίας.

«Όσο παραφραστική ή ανόητη όμως είναι μια *κοινωνική επανάσταση* με μια *πολιτική ψυχή*, τόσο έλλογη είναι μια *πολιτική επανάσταση* με μια *κοινωνική ψυχή*. Η *επανάσταση* εν γένει –η *ανατροπή* της υπάρχουσας εξουσίας και η *διάλυση* των παλαιών σχέσεων– είναι μια *πολιτική* πράξη. Χωρίς *επανάσταση* δεν μπορεί όμως να επιτελεστεί ο *σοσιαλισμός*. Χρειάζεται αυτή την *πολιτική* πράξη στο βαθμό που χρειάζεται την *καταστροφή* και τη *διάλυση*. Εκεί όμως όπου ξεκινά η *οργανωτική δραστηριότητά* του, εκεί όπου αναφαίνεται ο *αυτοσκοπός* του, η *ψυχή* του, εκεί ο *σοσιαλισμός* αποτινάζει το *πολιτικό* περίβλημά του.»³⁰

Ο Μαρξ είχε επίσης κατανοήσει στην εντέλεια την ουσιώδη σύνδεση που υπάρχει μεταξύ εμπορεύματος και δημοκρατίας ήδη από τις αρχαίες κοινωνίες:

«Το γεγονός όμως ότι στη μορφή των αξιών των εμπορευμάτων όλες οι εργασίες εκφράζονται σαν ίδια ανθρώπινη εργασία και επομένως σαν ισάξιες, δεν μπορούσε ο Αριστοτέλης να το μαντέψει από την ίδια τη μορφή της αξίας, γιατί η ελληνική κοινωνία στηριζόταν στην εργασία των δούλων και επομένως είχε σαν φυσική της βάση την ανισότητα των ανθρώπων και των εργατικών τους δυνάμεων. Το μυστικό της έκφρασης

³⁰ ό.π, σ. 358.

της αξίας, η ισότητα και το ισάξιο όλων των εργασιών –επειδή είναι και εφόσον είναι ανθρώπινη εργασία γενικά– μπορεί ν’ αποκρυπτογραφηθεί μόνο όταν η έννοια της ισότητας των ανθρώπων αποχτήσει πια τη σταθερότητα λαϊκής πρόληψης. Αυτό όμως είναι δυνατό μόνο σε μια κοινωνία, όπου η μορφή του εμπορεύματος είναι η γενική μορφή του προϊόντος εργασίας, επομένως και η σχέση των ανθρώπων μεταξύ τους σαν κατόχων εμπορευμάτων είναι η κυρίαρχη κοινωνική σχέση.»³¹

Επομένως μόνο στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, που είναι πάνω απ’ όλα ο εμπορευματικός τρόπος παραγωγής (όπου το καθολικό εμπόρευμα είναι το χρήμα ως καθολικό ισοδύναμο), όπου η δημοκρατία, η οποία υπάρχει ήδη από τότε που εμφανίζονται οι ταξικές κοινωνίες, μπορεί να αναπτυχθεί πλήρως ως το περιεχόμενο -η ουσία- της καπιταλιστικής δικτατορίας. Ο καπιταλισμός είναι το σύστημα που ολοκληρώνει και συνθέτει τον κύκλο της αξίας, που εκκινεί από την διάλυση της φυσικής κοινότητας και φθάνει έως την παγκόσμια κυριαρχία του κεφαλαίου· είναι το σύστημα που δημιουργεί και προϋποθέτει τον προλετάριο-πολίτη, το μεμονωμένο άτομο ως απλό αγοραστή και πωλητή εμπορευμάτων (και ως τέτοιο, πρέπει να είναι ελεύθερο και ίσο με τα άλλα άτομα). Επίσης, δημιουργεί και προϋποθέτει τους προλετάριους ως ένα απλό εμπόρευμα, ανάμεσα σε όλα τα άλλα· γεγονός που πραγματοποιείται μέσω της πώλησης της εργατικής τους δύναμης. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής είναι επομένως ο τρόπος παραγωγής όπου το προλεταριακό άτομο είναι βαθιά εξατομικευμένο και ταυτόχρονα «ενοποιημένο» μέσα σε μια πλασματική κοινότητα: τον λαό, το έθνος κ.ο.κ. Είναι πάνω απ’ όλα ο τρόπος παραγωγής εμπορευμάτων και έτσι ο τρόπος παραγωγής στον οποίον αντιστοιχεί η δημοκρατία. Αυτός ο τρόπος παραγωγής, και *μόνο*

³¹ Κ. Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τόμος πρώτος, μέρος πρώτο, κεφάλαιο πρώτο, σ. 73-74, μψ. Παναγιώτης Μαυρομάτης, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα, 1978.

αυτός, καθολικοποιεί και πραγματώνει πλήρως την δημοκρατία. Έτσι, το προλεταριάτο δεν έχει να πραγματοποιήσει κανένα δημοκρατικό καθήκον. Το κίνημά του είναι αποκλειστικά το κίνημα της *καταστροφής* της δημοκρατίας. Να τι απαντούσε ο Μαρξ στους αστούς σοσιαλιστές της εποχής του –τους σημερινούς αριστερούς- που ήθελαν να «περιγράψουν τον σοσιαλισμό ως την πραγμάτωση των ιδανικών της αστικής κοινωνίας που διατυπώθηκαν από την Γαλλική Επανάσταση»:

«Έτσι λοιπόν τοποθετήθηκε η πλήρης ελευθερία του ατόμου: εθελοντική συναλλαγή· καμία βία από πουθενά· τοποθέτηση του εαυτού του σαν μέσου, σαν υπηρέτη, μονάχα σαν μέσο για να τοποθετηθεί ο εαυτός του σαν αυτοσκοπός, σαν το κυρίαρχο και επικρατέστερο· τέλος, το ιδιοτελές συμφέρον που δεν πραγματοποιεί τίποτα ανώτερο απ' αυτό το ίδιο· ο άλλος γνωρίζεται και αναγνωρίζεται επίσης σαν πραγματοποιητής του ιδιωτικού του συμφέροντος, κι έτσι και οι δυο γνωρίζουν ότι το συλλογικό συμφέρον βρίσκεται ακριβώς στον αμφίπλευρο, πολύπλευρο και ανεξαρτητοποιημένο ως προς τις διάφορες πλευρές χαρακτήρα της ανταλλαγής του ιδιοτελούς συμφέροντος. Το γενικό συμφέρον είναι ακριβώς η γενικότητα των ιδιοτελών συμφερόντων. Αν λοιπόν η οικονομική μορφή, η ανταλλαγή, τοποθετεί ολόπλευρα την ισότητα των υποκειμένων, τότε το περιεχόμενο, το υλικό –ατομικό όπως και το εμπράγματο– που ωθεί προς την ανταλλαγή τοποθετεί την *ελευθερία*. Όχι μόνο λοιπόν η ισότητα και η ελευθερία γίνονται σεβαστές στην ανταλλαγή που βασίζεται στις ανταλλακτικές αξίες, αλλά η ανταλλαγή ανταλλακτικών αξιών αποτελεί και την παραγωγική, πραγματική βάση κάθε *ισότητας* και *ελευθερίας*. Σαν καθαρές ιδέες, η ισότητα και η ελευθερία δεν είναι παρά εξιδανικευμένες εκφράσεις της ανταλλαγής· αναπτυγμένες σε νομικές, πολιτικές, κοινωνικές σχέσεις, δεν είναι παρά η ίδια αυτή βάση υψωμένη σε ανώτερη

δύναμη. (...) Από την άλλη μεριά, φαίνεται εξίσου η ανοησία των σοσιαλιστών (ιδιαίτερα των γάλλων, που θέλουν να παραστήσουν τον σοσιαλισμό σαν πραγμάτωση των διακηρυγμένων από τη γαλλική επανάσταση ιδεών της *αστικής κοινωνίας*) που αποδείχνουν ότι η ανταλλαγή, η ανταλλακτική αξία κλπ. *αρχικά* (στο χρόνο) ή *εννοιολογικά* (στην τέλεια αναπτυγμένη μορφή), αποτελούν ένα σύστημα ελευθερίας και ισότητας όλων, νοθεύτηκαν όμως από το χρήμα, το κεφάλαιο κλπ. Ή ακόμα, πως η ιστορία έκανε μέχρι σήμερα αποτυχημένες ακόμα απόπειρες να πραγματοποιήσει αυτές τις ιδέες με τρόπο αντίστοιχο προς την αλήθεια τους και τώρα αυτοί, όπως ο Πруντόν, ανακάλυψαν πχ. τη μόνη αλήθεια, που θα βάλει τάχα τη γνήσια ιστορία αυτών των σχέσεων στη θέση της ψεύτικης. Πρέπει να τους απαντηθεί: ότι πραγματικά, η ανταλλακτική αξία –ή, ακριβέστερα, το χρηματικό σύστημα– είναι το σύστημα της ισότητας και ελευθερίας, και ότι οι διαταραχές που συναντούν στην παραπέρα ανάπτυξη του συστήματος είναι διαταραχές εγγενείς σ' αυτό, αποτελούν ακριβώς την πραγματοποίηση της *ισότητας και ελευθερίας*, που αποδείχνονται ανισότητα και ανελευθερία.»³²

«Στην σφαίρα της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων δεν υπάρχουν τάξεις· όλοι είναι πολίτες· όλοι εμφανίζονται ως αγοραστές και πωλητές αγαθών, ως *ίσοι, ελεύθεροι και ιδιοκτήτες*. Ακόμα και όταν πωλούμε την εργατική μας δύναμη βρισκόμαστε στον παράδεισο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Ο καθένας αποσκοπεί σκοπεύει στο δικό του ιδιωτικό συμφέρον μέσα στο βασίλειο της *ισότητας, της ελευθερίας και της ατομικής ιδιοκτησίας*.

³² Καρλ Μαρξ, *Βασικές Γραμμές της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας 1857-1858*, τόμος δεύτερος, σ.177 και 180, μτφ. Διονύσης Διβάρης, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα, 1990.

Ελευθερίας: διότι ο αγοραστής και ο πωλητής εμπορευμάτων (συμπεριλαμβανομένης της εργατικής δύναμης) δεν υπακούει σε κανέναν άλλο κανόνα εκτός από την ελεύθερη βούλησή του.

Ισότητας: διότι στον κόσμο των εμπορευμάτων όλοι είναι αγοραστές και πωλητές και όλοι λαμβάνουν μια αξία ίση με την αξία που εμπεριέχεται στα αγαθά που πωλούν, ανταλλάσσοντας ισοδύναμο με ισοδύναμο.

Ιδιοκτησίας: διότι ο καθένας εμφανίζεται, στον κόσμο της ανταλλαγής, ως *ιδιοκτήτης* του εμπορεύματός του και μπορεί να διαθέσει μονάχα ό,τι του ανήκει».

Communism, No. 1, Νοέμβριος 1983³³

Αυτό ακριβώς εξηγεί ο Μαρξ στο «Κεφάλαιο»:

«Η σφαίρα της κυκλοφορίας ή της ανταλλαγής εμπορευμάτων, που μέσα στα πλαίσιά της κινείται η αγορά και η πώληση της εργατικής δύναμης, είναι στην πραγματικότητα η ίδια αληθινή Εδέμ των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Εδώ κυριαρχούν μόνο η ελευθερία, η ισότητα, η ιδιοκτησία, και ο Μπένθαμ. Ελευθερία! Επειδή ο αγοραστής και ο πωλητής ενός εμπορεύματος, λ.χ. της εργατικής δύναμης, υποτάσσονται μόνο στην ελεύθερη θέλησή τους. Συμβάλλονται σαν ελεύθερα, νομικώς ισότιμα πρόσωπα. Το συμβόλαιο είναι το τελικό αποτέλεσμα, στο οποίο οι θελήσεις τους βρίσκουν μια κοινή νομική έκφραση. Ισότητα! Επειδή σχετίζονται μεταξύ τους μόνο σαν κάτοχοι εμπορευμάτων και ανταλλάσσουν ισοδύναμο με ισοδύναμο. Ιδιοκτησία! Επειδή ο καθένας εξουσιάζει μόνο αυτό που είναι δικό του. Μπένθαμ! Επειδή ο καθένας νοιάζεται μόνο για τον εαυτό του.»³⁴

³³ Βλ. <http://gci-icg.org/english/communism.htm>

³⁴ Κ. Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τόμος πρώτος, μέρος δεύτερο, κεφάλαιο τέταρτο, σ. 188-9, μφ. Παναγιώτης Μαυρομάτης, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα, 1978.

Η κυκλοφορία είναι, επομένως, ο παράδεισος των αστικών δικαιωμάτων, η σφαίρα που κυριαρχεί υπό την τελειότερη μορφή της η δημοκρατία μέσω του χρήματος. Στην κυκλοφορία το χρήμα είναι η κοινότητα του κεφαλαίου· το χρήμα είναι η διαμεσολάβηση που συνενώνει όλα τα άτομα ως αγοραστές και πωλητές, και *διαλύει* κάθε άλλη κοινότητα. Το χρήμα, όπως και η πολιτική, είναι μια ουσιαστική διαμεσολάβηση της δημοκρατίας. Χωρίς χρήμα δεν υπάρχει δημοκρατία και χωρίς δημοκρατία δεν υπάρχει χρήμα.

Το χρήμα ως η κοινότητα του κεφαλαίου

Ο Μαρξ ήταν αυτός που όρισε με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο την αφετηρία για την κατανόηση της ριζικής αντίθεσης μεταξύ της ανθρώπινης κοινότητας (την οποία κυφορούσε ήδη ο πρωτόγονος κομμουνισμός, καίτοι περιορισμένος και υποταγμένος στην δικτατορία της φύσης και της σπάνης) και στην δημιουργία, που καθίσταται όλο και πιο δυνατή παράλληλα με τον κύκλο της αξίας, μιας άλλης κοινότητας που τείνει να συμπεριλάβει ολόκληρη την ανθρωπότητα που λειτουργεί προς όφελος της αξίας και όχι των ανθρωπίνων όντων.

Αφού αναλύει τις διάφορες ιδιότητες του χρήματος -το χρήμα ως μέτρο των αξιών, το χρήμα ως μέσον κυκλοφορίας και το χρήμα ως υλικός πλούτος-³⁵ ο Μαρξ ασχολείται με την τρίτη του ιδιότητα, η οποία «προϋποθέτει τις πρώτες δύο και τις ενοποιεί», και το μετατρέπει σε «Θεό ανάμεσα στα εμπορεύματα», ούτως ώστε «από τη δουλική του μορφή, όπου εμφανίζεται σαν απλό μέσο κυκλοφορίας, το χρήμα ξαφνικά γίνεται ο

³⁵ Στην ελληνική έκδοση βλ. Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τόμος 1^{ος}, Μέρος Πρώτο, Κεφάλαιο Τρίτο: «Το χρήμα, ή η κυκλοφορία των εμπορευμάτων», σ. 107-158, μτφ. Παναγιώτη Μαυρομάτη, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978. (Σ.Τ.Μ.)

κύριος και θεός στον κόσμο των εμπορευμάτων» και «παριστάνει την επουράνια ύπαρξη των εμπορευμάτων, ενώ αυτά παριστάνουν τη γήινη ύπαρξή του», με αποτέλεσμα «το χρήμα δεν είναι μόνο το αντικείμενο, αλλά και η πηγή της πλουτοθρησίας».³⁶ Μόλις φθάσει σε αυτό το στάδιο της αυτονομίας του καθίσταται το πιο *διαλυτικό* στοιχείο των αρχαίων κοινοτήτων (είναι ο καινούργιος Θεός ο οποίος επικρατεί επί όλων των προηγούμενων) και ως η μία και μοναδική κοινότητα. Το χρήμα είναι, επομένως, το διαλυτικό στοιχείο που κάνει τα πάντα δημοκρατικά, που επιτρέπει στην δημοκρατία να αναπτυχθεί ελεύθερα.

«Η φιλοχρηματία ή πλουτοθρηρία είναι αναγκαστικά η καταστροφή των αρχαίων κοινοτήτων. Γι' αυτό και η αντίθεση προς αυτή. Το ίδιο το χρήμα είναι η *κοινότητα* και δεν μπορεί να ανεχτεί άλλη ανώτερη απ' αυτό. Αυτό όμως προϋποθέτει την πλήρη ανάπτυξη των ανταλλακτικών αξιών, άρα μια οργάνωση της κοινωνίας αντίστοιχη μ' αυτή την ανάπτυξη».³⁷

Υπό τον καπιταλισμό το χρήμα είναι η νέα κοινότητα· είναι η διαμεσολάβηση που συνενώνει αντικείμενα και ανθρώπους. Ο Μαρξ μιλάει για το "nexus rerum": αυτό που ενώνει τα πράγματα:

«Σαν *υλικός αντιπρόσωπος του γενικού πλούτου*, σαν η *εξατομικευμένη ανταλλακτική αξία*, το χρήμα πρέπει να είναι *άμεσα* αντικείμενο, σκοπός και προϊόν της γενικής εργασίας, της εργασίας όλων των ατόμων. Η εργασία πρέπει άμεσα να παράγει την ανταλλακτική αξία, δηλαδή χρήμα. Πρέπει άρα να είναι μισθωτή εργασία».³⁸

³⁶ Καρλ Μαρξ, *Βασικές γραμμές της κριτικής της πολιτικής οικονομίας*, τόμος Α', σ. 158, μτφ. Διονύσης Διβάρης, εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα, 1989 (για τις αμέσως προηγούμενες φράσεις που βρίσκονται σε εισαγωγικά στην ίδια πρόταση βλ. στο ίδιο έργο σ. 157-158). (Σ.τ.Μ.)

³⁷ ό.π., σ. 158-159. (Σ.τ.Μ.)

³⁸ ό.π., σ. 159. (Σ.τ.Μ.)

Το χρήμα ως κοινότητα του κεφαλαίου είναι, επομένως, η ενότητα εκείνων των μεμονωμένων ατόμων, εκείνων των πολιτών -των οποίων η ιδιότητα του ιδιώτη-πολίτη συνιστά άρνηση των τάξεων- ως *μισθωτών δούλων*. Όπου υπάρχει το μισθωτό σύστημα υπάρχει η μη-ανθρώπινη κοινότητα του χρήματος, ενώ όπου δεν υπήρχε το μισθωτό σύστημα, το χρήμα διέλυσε την αρχαία κοινότητα για να επιβληθεί και για να επιβάλει την μισθωτή εργασία.

«Εκεί που το χρήμα δεν αποτελεί το ίδιο την κοινότητα πρέπει να διαλύσει την κοινότητα».³⁹

Υπό τον καπιταλισμό κάθε άτομο υπάρχει μονάχα ως παραγωγός ανταλλακτικής αξίας και χρήματος, ενώ το ίδιο το χρήμα αποτελεί τόσο την κοινωνική διαμεσολάβηση - άθροισμα μεμονωμένων ατόμων, νομισματικά άξιων να αποτελούν μέρος της αστικής κοινωνίας- όσο και η ίδια η ουσία των αλλοτριωμένων ανθρωπίνων όντων, αφού υπάρχουν μόνο ως χρήμα και ως άνθρωποι που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης.

«Η στοιχειώδης προϋπόθεση της αστικής κοινωνίας είναι: η εργασία να παράγει άμεσα ανταλλακτική αξία, δηλαδή χρήμα· και στη συνέχεια το χρήμα να αγοράζει εξίσου άμεσα την εργασία, άρα τον εργάτη μόνο στο μέτρο που ο ίδιος εκποιεί τη δραστηριότητά του στην ανταλλαγή. Η *μισθωτή εργασία* από τη μια μεριά, το *κεφάλαιο* από την άλλη, δεν είναι λοιπόν παρά διαφορετικές μορφές της αναπτυγμένης αξίας και του χρήματος σαν ενσάρκωσή της. Έτσι το χρήμα αποτελεί άμεσα την *πραγματική κοινότητα*, στο μέτρο που αποτελεί για όλους τη γενική υπόσταση της ύπαρξης και ταυτόχρονα το συλλογικό προϊόν όλων. Στο χρήμα όμως, καθώς είδαμε, η κοινότητα είναι ταυτόχρονα απλή αφαίρεση, απλά εξωτερικό, τυχαίο πράγμα για το άτομο, και ταυτόχρονα απλό μέσο για την ικανοποίησή του σαν απομονωμένου ατόμου. Η αρχαία κοινότητα

³⁹ ό.π., σ. 160. (Σ.τ.Μ.)

προϋποθέτει μια ολότελα διαφορετική σχέση του ατόμου γι-αυτό. Γι' αυτό την συντρίβει η ανάπτυξη του χρήματος στον τρίτο του προσδιορισμό. Κάθε παραγωγή είναι αντικειμενοποίηση του ατόμου. Στο χρήμα όμως (στην ανταλλακτική αξία) η αντικειμενοποίηση του ατόμου δεν είναι η αντικειμενοποίησή του στον φυσικό του καθορισμό, αλλά αντικειμενοποίηση του ατόμου σαν τοποθετημένου σ' ένα κοινωνικό προσδιορισμό (σχέση) που είναι ταυτόχρονα εξωτερικός προς το άτομο».⁴⁰

Έτσι, το χρήμα είναι τόσο το καθολικό εμπόρευμα (ως υλικός αντιπρόσωπος του πλούτου) όσο και το «μη-εμπόρευμα» (ως απλό μέσο κυκλοφορίας). Στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής –ο οποίος αποσκοπεί στην παραγωγή ανταλλακτικών αξιών και άρα πραγματοποιείται με σκοπό το χρήμα (X-E-X')⁴¹, όπου το τελευταίο συγκροτεί την κοινότητα του κεφαλαίου -μια απάνθρωπη κοινότητα αλλοτριωμένων ατόμων- οι άνθρωποι υπάγονται στο χρήμα (και το ίδιο ισχύει και για την πολιτική), και στο μέτρο που είναι μέλη αυτής της πλασματικής κοινότητας, δηλαδή ως εμπορεύματα που κυκλοφορούν, είναι ελεύθεροι και ίσοι, είναι πολίτες, είναι τα μόρια μιας πραγματοποιημένης δημοκρατίας. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής είναι ο τρόπος παραγωγής της δημοκρατίας της δημοκρατίας, της πολιτικής και του χρήματος. Η πλήρης δημοκρατία απαιτεί την ανάπτυξη του χρήματος (και έτσι της αξίας). Το κομμουνιστικό κίνημα, αφού καταστρέφει τον τρόπο παραγωγής του που λειτουργεί εκ του χρήματος και χάριν του χρήματος (X-E-X', X'=X+ΔX⁴²), καταστρέφει

⁴⁰ ό.π., σ. 161. (Σ.τ.Μ.)

⁴¹ X-E-X' Ο κύκλος (αρχικό) χρήμα-εμπόρευμα-(τελικό) χρήμα. (Σ.τ.Μ.)

⁴² X-E-X', X'=X+ΔX Ο κύκλος (αρχικό) χρήμα-εμπόρευμα-(τελικό) χρήμα. Το τελικό χρήμα ισούται με το αρχικό χρήμα συν την προσαύξηση. «Γι' αυτό, το προτσές X-E-X δε χρωστάει το περιεχόμενό του σε μια ποιοτική διαφορά των άκρων του, γιατί και τα δυο είναι χρήμα, αλλά μόνο στην ποσοτική τους διαφορά. Τελικά αφαιρείται από την κυκλοφορία περισσότερο χρήμα απ' όσο ρίχτηκε αρχικά σ' αυτήν. (...) Επομένως η ολοκληρωμένη μορφή αυτού του προτσές είναι X-E-X', όπου το X'=X+ΔX, δηλαδή ίσο με το χρηματικό ποσό που αρχικά προκαταβλήθηκε συν μια προσαύξηση. Αυτή η προσαύξηση ή αυτό το περίσσειμα πάνω

επίσης και την δημοκρατία ως την κοινότητα του κεφαλαίου, που αποτελεί θεμέλιο και ουσία της καπιταλιστικής δικτατορίας, την δικτατορία του χρήματος και τον νόμο της αξίας. Αυτή η πλασματική κοινότητα (πλασματική σε αντίθεση με την αληθινά ανθρώπινη κοινότητα που είναι να δημιουργηθεί από το προλεταριάτο, που είναι οργανωμένο σε κομμουνιστικό κόμμα και κατευθύνεται από αυτό) υλοποιείται διαμέσου μιας σειράς από αταξικές ομαδοποιήσεις (που αρνούνται τις τάξεις και τον ανταγωνισμό τους) και έχουν όλες ως ουσία τους την δημοκρατία. Είτε πρόκειται για τον λαό, το έθνος, την θρησκεία, την πολιτική ή το χρήμα, όλες αυτές οι «κοινότητες του κεφαλαίου», διαμέσου και εντός των οποίων οι πολίτες είναι οργανωμένοι και το προλεταριάτο είναι αποδιοργανωμένο, δεν είναι, σε τελική ανάλυση, παρά μορφές της πλασματικής κοινότητας, της δημοκρατίας, της δικτατορίας του νόμου της αξίας, του χρήματος και του κεφαλαίου.

Δικτατορία του Προλεταριάτου εναντίον Εργατικής Δημοκρατίας

Στα προηγούμενα κεφάλαια αυτής της μελέτης είδαμε ότι η δημοκρατία είναι θεμελιωδώς συνδεμένη με όλες τις ουσιαστικές κατηγορίες του κεφαλαίου: εμπορευματική παραγωγή, χρήμα, κεφάλαιο κτλ. Τώρα δεν μένει παρά να ασχοληθούμε με την περίφημη «εργατική» δημοκρατία, η οποία ουσιαστικά φθάνει σε σημείο να θεωρεί το προλεταριάτο -το κίνημά του και έτσι και την δικτατορία του- ως έχον το ίδιο περιεχόμενο και ως προσδιοριζόμενο με τα ίδια κριτήρια με αυτά του κεφαλαίου ή ακριβέστερα ως έχον τα χαρακτηριστικά του καπιταλισμού

από την αρχική αξία, το ονομάζω: υπεραξία» (Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τόμος πρώτος, Αθήνα, εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή».) (Σ.τ.Μ.)

απαλλαγμένου όμως από τα πιο «απαράδεκτα» στοιχεία του. Επιπλέον, βάσει της αντίληψης ότι η «εργατική» δημοκρατία είναι η μόνη αληθινή δημοκρατία, η πραγματοποίησή της θεωρείται ως εν τέλει η υλοποίηση της ίδιας της δημοκρατίας. Για όλους αυτούς τους θιασώτες του «δημοκρατικού κρετινισμού»⁴³ η αστική τάξη (επειδή αποτελεί την ενσάρκωση του κακού) είναι ανίκανη να πραγματώσει πλήρως την ιδεώδη δημοκρατία (πράγμα το οποίο, όπως είδαμε, αποτελεί σφάλμα, αφού η καθαρή δημοκρατία έχει επιτευχθεί στον δικό της «κήπο της Εδέμ», δηλαδή στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων). Έτσι, γι' αυτούς τους δημοκράτες πέφτει στις πλάτες του προλεταριάτου η πλήρης πραγματοποίηση αυτής της ιερής και απαραβίαστης δημοκρατίας και μαζί με τα δικαιώματα που αυτή συνεπιφέρει, την φετιχιστική λατρεία του ανθρωπισμού και της αρχής της πλειοψηφίας. Αυτοί οι «εξαισίοι ομιλητές» χύνουν το δημοκρατικό τους δηλητήριο μέσα στους εργατικούς αγώνες με τους ακόλουθους τρόπους: προβάλλοντας την ανάγκη της ψηφοφορίας πριν τον αγώνα, την υπόκλιση ενώπιον της βούλησης της πλειοψηφίας, την υποταγή στην δημοκρατική πειθαρχία, δηλαδή υποχρεωτικά στην αστική πειθαρχία.

Ολόκληρη η ιστορία του εργατικού κινήματος μαρτυρεί ακριβώς το αντίθετο από αυτές τις πολιτικές της τροχοπέδης. Εάν πάρουμε το παράδειγμα της Ρώσικης Επανάστασης είναι ξεκάθαρο ότι όλες οι ταξικές τοποθετήσεις, η αληθινή ρήξη (η οποία υπήρξε σίγουρα ανεπαρκής) με την αστική σοσιαλδημοκρατική παράδοση ήταν πάντα έργο μειοψηφιών και κάθε φορά έπρεπε να επιβεβαιωθεί δια της βίας ενάντια στην πλειοψηφία, ενάντια στις κυρίαρχες ιδέες.⁴⁴

⁴³ «Δημοκρατικός κρετινισμός»: Παραλλαγή του όρου «κοινοβουλευτικός κρετινισμός» (ηλιθιότητα), που χρησιμοποιεί ο Μαρξ στο έργο του «Η 18^η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη» για να χαρακτηρίσει την εξιδανίκευση του κοινοβουλίου. (Σ.τ.Μ.)

⁴⁴ Ο αναγνώστης παραπέμπεται στο κείμενο *Quelques leçons d'octobre* (Le Communiste No.10/11).

Για παράδειγμα: η διατύπωση των διεθνιστικών θέσεων από τον Λένιν και τον Ζηνόβιεφ το 1915 («Ενάντια στο ρεύμα»⁴⁵) με τις οποίες ήρθαν σε ρήξη με την μεγάλη πλειοψηφία της σοσιαλδημοκρατίας στην Ρωσία και διεθνώς, η οποία έδειξε για μια ακόμη φορά τον αντεπαναστατικό της χαρακτήρα.

Άλλο παράδειγμα: Οι «Θέσεις του Απρίλη», που επεβλήθησαν δικτατορικά στο Μπολσεβίικο Κόμμα, η πλειοψηφία του οποίου ακολουθούσε μια ρεφορμιστική και αμυντική⁴⁶ άποψη.

Και ακόμη ένα παράδειγμα: Το θεμελιώδες ζήτημα της αναγκαίας στρατιωτικής προετοιμασίας (η «συνομωσία») που οργανώθηκε κρυφά και ενάντια στην μεγάλη πλειοψηφία του Μπολσεβίικου Κόμματος, το οποίο ήδη είχε πάθει γάγγραινα από σοσιαλπασιφιστές και θιασώτες της συνταγματικής δημοκρατίας (παλιοί μπολσεβίκοι: Στάλιν, Καμενέφ,

⁴⁵ Τίτλος υπό τον οποίον εξεδόθη μεγάλη συλλογή άρθρων του Λένιν και του Ζηνόβιεφ (Πετρούπολη, 1918) εναντίον του Κάουτσκι, που γράφτηκαν από το 1914 έως το 1916 και δημοσιεύθηκαν στα έντυπα *Sotsial-Demokrat* και *Kommunist*. (Σ.τ.Μ.)

⁴⁶ «Αμυντισμός»: Όρος που υποδηλώνει μια αντίληψη που διατυπώθηκε από τα μικροαστικά σοσιαλιστικά κόμματα μετά την Ρωσική Επανάσταση του Φεβρουαρίου του 1917, που ανέτρεψε τον τσάρο και την εξουσία ανέλαβε η αστικοδημοκρατική Προσωρινή Κυβέρνηση εν μέσω του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και συγκεκριμένα της σύγκρουσης μεταξύ Ρωσίας και Γερμανίας. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, εφόσον έχει ανατραπεί το τσαρικό απολυταρχικό καθεστώς, ο ρωσικός στρατός θα πρέπει να συνεχίσει τον πόλεμο για να προασπίσει την δημοκρατική επανάσταση όσο ο γερμανικός στρατός θα εξακολουθεί να πολεμά κατά της Ρωσίας και να βρίσκεται υπό τις διαταγές του Κάιζερ. Την «αμυντική» θέση υποστήριζαν και τα Σοβιέτ, λόγω της κυριαρχίας των κυβερνητικών κομμάτων στο εσωτερικό τους. Η πατριωτική αυτή πολιτική ήταν αντίθετη στην διεθνιστική θέση του «επαναστατικού ντεφαιτισμού» (επαναστατική ηττοπάθεια), που διακήρυττε ότι σε έναν ιμπεριαλιστικό πόλεμο η ήττα της Ρωσίας, και γενικά της χώρας, είναι το μικρότερο κακό, κάτι που μπορεί να αποβεί και θετικό γιατί σε μια ηττημένη χώρα δημιουργούνται οι όροι για την σοσιαλιστική επανάσταση. Εκείνη την περίοδο η «αμυντική» αντίληψη επηρέασε και το Μπολσεβίικο Κόμμα. Η «Πράβντα» χαρακτηριστικά έγραφε ότι «όλος ο ντεφαιτισμός πέθανε από την στιγμή που το πρώτο επαναστατικό σύνταγμα εμφανίστηκε στους δρόμους της Πετρούπολης» και υποστήριζε ότι «το σύνθημά μας είναι η πίεση στην Προσωρινή Κυβέρνηση με στόχο να την αναγκάσουμε να κάνει μια απόπειρα να πείσει όλες τις εμπόλεμες χώρες να αρχίσουν διαπραγματεύσεις». Απεναντίας ο Λένιν και μια μειοψηφία του Μπολσεβίικου Κόμματος εξακολουθούσαν να τάσσονται υπέρ του ντεφαιτισμού, της ανατροπής της αστικής Προσωρινής Κυβέρνησης και της μετατροπής του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε σοσιαλιστική επανάσταση. Την γραμμή αυτή διατύπωσε ο Λένιν στις περίφημες «Θέσεις του Απρίλη» ερχόμενος σε ευθεία σύγκρουση με την πλειοψηφία των Μπολσεβίκων. (Σ.τ.Μ.)

Ζινοβιέφ, Καλινίν,...) και ήταν ο Τρότσκι αυτός που εξήγησε ότι στην καρδιά του Μπολσεβίκικου Κόμματος υπήρχαν δύο βασικές τάσεις:

«Το βασικό ζήτημα που αμφισβητούσαν και που γύρω του στρέφονταν τα πάντα, είταν: θα έπρεπε ή όχι να παλέψουμε για την εξουσία; Θα έπρεπε ή όχι να καταλάβουμε την εξουσία; Αυτό και μόνο είναι αρκετό για να δείξει ότι τότε δεν είχαμε να κάνουμε με μια απλή επεισοδιακή διαφωνία απόψεων αλλά με δύο τάσεις πρωταρχικής σημασίας. Η πρώτη και κύρια τάση είταν η προλεταριακή που οδηγούσε στο δρόμο της παγκόσμιας επανάστασης. Η άλλη είταν η «δημοκρατική», δηλαδή μια μικροαστική τάση, που οδηγούσε σε τελευταία ανάλυση, στην υποταγή της προλεταριακής πολιτικής στις απαιτήσεις της αστικής κοινωνίας μέσα από ένα ρεφορμιστικό προτσές».⁴⁷

Άλλο παράδειγμα: Η διάλυση, που επιβλήθηκε δια της βίας των όπλων, της πρώτης και τελευταίας συνεδρίασης της περίφημης Συντακτικής Συνέλευσης, που είχε εκλεγεί δημοκρατικά και την είχε υποστηρίξει, για άλλη μια φορά, η πλειοψηφία των Μπολσεβίκων:

«Η θεωρητική κριτική της δημοκρατίας και του αστικού φιλελευθερισμού κορυφώνεται με την αποπομπή αυτού του τσούρμου των δημοκρατικά εκλεγμένων αχρείων που αποτελούσαν την Συντακτική Συνέλευση, την οποία πραγματοποίησαν οι ένοπλοι εργάτες».⁴⁸

Όλες αυτές οι ενέργειες πραγματοποιούνταν ολοένα και περισσότερο όσο προχωρούσε η επανάσταση ως η υπεράσπιση των ιστορικών συμφερόντων του προλεταριάτου. Έπρεπε να πραγματοποιηθούν δια της βίας (τόσο στρατιωτικά όσο και παραδειγματικά) και την υλοποίησή τους έπρεπε να την αναλάβουν μειονότητες που στην πραγματικότητα και

⁴⁷ Λεόν Τρότσκι, *Τα μαθήματα του Οχτώβρη*, σ. 29, μτφ. Θ. Θωμαδάκη, εκδόσεις «Αλλαγή», Αθήνα, 1979. (Σ.τ.Μ.)

⁴⁸ Αμαντέο Μπορντίγκα, *Ο Λένιν στο μονοπάτι της επανάστασης* (βλ. *Lénine sur le chemin de la révolution*, <http://www.sinistra.net>), η μετάφραση είναι δική μας. (Σ.τ.Μ.)

ουδέποτε αντιστοιχούσαν στα υφιστάμενα επίσημα κόμματα. Οι αντεπαναστατικές θέσεις, αντιθέτως, επιβάλλονταν πάντοτε πολύ δημοκρατικά και από μεγάλες πλειοψηφίες καθώς και η γρήγορη διολίσθηση στο αστικό τέλμα. Για να πεισθούμε περισσότερο επ' αυτού αρκεί να δούμε το ότι οι αστικές θέσεις πάντοτε με δημοκρατικό τρόπο αποκτούσαν το προβάδισμα σε όλα τα συνέδρια της Κομμουνιστικής Διεθνούς για να καταλήξουν τελικά στην λίκν δημοκρατική και συστηματικά ομόφωνη ψήφο που εγκαινιάστηκε κατά την διάρκεια της ίδιας της σταλινικής περιόδου, και ειδικά όταν το ζήτημα ήταν να καταδικαστεί εκ των υστέρων αυτό που προηγουμένως είχε αποφασιστεί και εφαρμοσθεί.

«Ο Στάλιν κατόρθωσε (...) να θριαμβεύσει θέτοντας την δημοκρατία στο επίκεντρο της κόμματος την εποχή της πάλης του κατά της αντιπολίτευσης, την περίοδο 1926-28».

Vercesi⁴⁹, *Octobre*

⁴⁹ Perrone, Ottorino, (γνωστός ως Vercesi ή Philippe): Γεννήθηκε το 1897 στην Ακίλα της Αδριατικής. Σπούδασε νομικά και λογιστικά μετά την θητεία του στο πυροβολικό κατά την διάρκεια του πολέμου. Μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ιταλίας (PSI) και κατόπιν του Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας στην Βενετία όπου διετέλεσε γραμματέας του τοπικού Εργατικού Κέντρου. Το 1922 δρα ως προπαγανδιστής στην Πάντοβα και το 1923 γίνεται αρθρογράφος και διευθυντής της κομμουνιστικής εφημερίδας *Il Lavoratore* στην Τεργέστη. Το Κόμμα του ανέθεσε την οργάνωση των ομοσπονδιών της Βενετίας και της Λ' Ακουίλα. Το 1924 εγκαθίσταται στο Μιλάνο, γίνεται μέλος της συντακτικής επιτροπής της καθημερινής εφημερίδας *L' Upià*, προετοιμάζει το μυστικό συνέδριο του Κόμο και πηγαίνει στην Μόσχα όπου λαμβάνει μέρος στο Πέμπτο Συνέδριο της Κομιντέρν. Το 1925 γίνεται μέλος της Επιτροπής Συμφωνίας, η οποία αντιτίθεται στην «μπολσεβικοποίηση» του Κόμματος που ζητεί να επιβάλλει η Μόσχα. Εγκαθίσταται στο Μιλάνο, εξασφαλίζει την σύνδεση με τους ξένους αγωνιστές και είναι γραμματέας της Συνομοσπονδίας των κομμουνιστικών συνδικάτων. Υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής του Μπορντίγκα στο συνέδριο της Λυών (1926). Μετατίθεται σε νέα θέση και φεύγει για την Γαλλία, απ' όπου σύντομα θα απελαθεί στο Βέλγιο. Συμμετέχει στην ίδρυση της Φράξιας της Ιταλικής Κομμουνιστικής Αριστεράς το 1928 στο Παντέν, στα προάστια το Παρισιού. Από εδώ και στο εξής η ζωή του συγχωνεύεται με την ιστορία της Ιταλικής Φράξιας. Εργάζεται ως υπάλληλος στο συνδικάτο των τυπογράφων στις Βρυξέλλες και ανήκει στο συνδικάτο των υπαλλήλων έως την αποπομπή του το 1938. Αποτελεί την κύρια «πένα» του Prometeo και του Bilan ως αρθρογράφος και διευθυντής. Την περίοδο του ξεσπάσματος του πολέμου υποστηρίζει ότι κάθε δραστηριότητα μέσα στον στρατό είναι ανώφελη εν αντιθέσει με την Ιταλική Φράξια στην Μασσαλία. Συμμετέχει στον Ιταλικό Ερυθρό Σταυρό και στον αντιφασιστικό συνασπισμό στις Βρυξέλλες. Τον Ιανουάριο του 1945 αποπέμπεται από την Φράξια. Τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στο συνέδριο του Διεθνιστικού Κομμουνιστικού Κόμματος (PC Internationalista) στο Τορίνο και υποστηρίζει τις παλιές του θέσεις περί «πολεμικής οικονομίας». Γίνεται μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, το οποίο δεν του ζητεί να λογοδοτήσει για την αντιφασιστική του δραστηριότητα στο πλευρό των «μικροαστικών

Εάν δε εξετάσουμε τις «χαμένες επαναστάσεις» στην Γερμανία κατά την διάρκεια της περιόδου 1917-1923, από τον ουσιαστικό ρόλο που έπαιξαν οι απαρχαιωμένες δημοκρατικές ιδέες μέσα στην ίδια την καρδιά του προλεταριάτου, τα παραδείγματα πολλαπλασιάζονται. Αυτά τα πράγματα που παρουσιάστηκαν σαν επαναστατικές θέσεις, ως πρωτοποριακές κομμουνιστικές θέσεις, κυρίως από την Ρ. Λούξεμπουργκ και την Ένωση «Σπάρτακος»⁵⁰, δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια «υπόκλιση» προς τον φετιχισμό των μαζών (και επομένως μια υπόκλιση προς την δημοκρατία), τίποτε άλλο παρά ένα χλωμό υποκατάστατο της σοσιαλδημοκρατίας, με ελαφρώς ριζοσπαστικοποιημένη μορφή για να ταιριάζει στις περιστάσεις.

Έτσι, προκειμένου να ακολουθήσει τις μάζες και τις ιδέες τους η Ένωση «Σπάρτακος» αρνήθηκε να έρθει σε ρήξη με την σοσιαλδημοκρατία. Η ίδια συμμετείχε στην ίδρυση του USPD⁵¹ πάνω στις ίδιες θέσεις με αυτές του SPD⁵² και με άτομα σαν τον Κάουτσκι⁵³, τον Μπερστάιν⁵⁴ και

κομμάτων» της Ιταλικής Αντίστασης. Υποστηρίζει ένθερμα τον Μπορντίγκα, είναι ο φορέας των απόψεών του στο συνέδριο και υποστηρίζει ότι η ίδρυση του Κόμματος είναι πρώιμη. Έως τον θάνατό του το 1957 στις Βρυξέλλες πήρε μέρος σε όλες τις δραστηριότητες του μπορντιγκιστικού κόμματος –του κόμματος που δημιουργήθηκε ύστερα από την αποχώρηση των υποστηρικτών του Μπορντίγκα από το PC Internationalista- στην Ιταλία, την Γαλλία και το Βέλγιο. Πηγή: Philippe Bourinot, *The 'Bordigist' Current (1912-1952, Italy, France, Belgium, USA* [<http://www.left-dis.nl/>] (Σ.τ.Μ.)

⁵⁰ Ένωση «Σπάρτακος» (Spartakusbund): Μαρξιστική επαναστατική οργάνωση που δημιουργήθηκε στην Γερμανία την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου με βάση διεθνιστικές αντιπολεμικές θέσεις. Έπικεφαλής της οργάνωσης ήταν η Ρόζα Λούξεμπουργκ, ο Καρλ Λήμπκνεχτ και η Κλάρα Τσέκιν. Έφθασε στο απόγειο της δραστηριότητάς της την περίοδο της Γερμανικής Επανάστασης του 1918. Το 1919 προσχώρησε στην Κομιντέρν και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD). (Σ.τ.Μ.)

⁵¹ USPD (Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας): Βραχύβιο κόμμα της αριστερής πτέρυγας της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, που ιδρύθηκε το 1917. Αμφιταλαντευόταν μεταξύ σοσιαλδημοκρατικού ρεφορμισμού και επαναστατικού μαρξισμού. Επέστρεψε τελικώς στην σοσιαλδημοκρατική του μήτρα το 1922, προσχωρώντας στο SPD, από το οποίο και προήλθε. (Σ.τ.Μ.)

⁵² SPD (Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανία): Το κλασικό κόμμα της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας. (Σ.τ.Μ.)

⁵³ Καρλ Κάουτσκι (Karl Johann Kautsky, 1854-1938): Ηγετική μορφή της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας και ο διασημότερος θεωρητικός της Δεύτερης Διεθνούς. (Σ.τ.Μ.)

τον Χίλφερντινγκ^{55, 56}. Κατά το ίδιο διάστημα η πραγματική κομμουνιστική δύναμη, οι Ριζοσπάστες Διεθνιστές της Γερμανίας (ISD), καταδίκασε αυτήν την προσχώρηση και κατηγόρησε ακόμα και την Λούξεμπουργκ και τον Λήμπκνεχτ για επανάληψη της «προδοσίας του 1914»⁵⁷. Απέναντι στο απαραίτητο ταξικό σχίσμα που έπρεπε να πραγματοποιηθεί και την διαχωριστική γραμμή που έπρεπε να τεθεί μεταξύ των δυνάμεων της επανάστασης και της αντεπανάστασης το κεντριστικό τέλμα απάντησε: «Το σύνθημα δεν είναι σχίσμα ή ενότητα, νέο κόμμα ή παλιό κόμμα αλλά επανάκτηση του κόμματος από την βάση, από την εξέγερση των μαζών που πρέπει να πάρουν στα χέρια τους τις οργανώσεις και τα όργανά τους».⁵⁸ Αντιμέτωποι με αυτή την επιστροφή στην σοσιαλδημοκρατία από την λουξεμπουργκική ομάδα (την οποία δεν εγκατέλειψαν ποτέ!) οι κομμουνιστές δήλωσαν: «Η 'Διεθνής' ομάδα είναι νεκρή» (Arbeiterpolitik), και

⁵⁴ Έντουαρτ Μπερστάιν (Eduard Bernstein, 1850-1932): Ένας από τους ηγέτες της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας. Υπήρξε θεμελιωτής του ρεφορμιστικού σοσιαλισμού και του αναθεωρητισμού του μαρξισμού. Τις απόψεις του τις διατύπωσε το 1899 στο έργο του «Οι προϋποθέσεις για τον σοσιαλισμό και τα καθήκοντα της σοσιαλδημοκρατίας» (στα ελληνικά από τις εκδόσεις Παπαζήση, 1996, μτφ. Αικατερίνη Μαυροκεφαλίδου-Η. Κατσούλης). (Σ.τ.Μ.)

⁵⁵ Ρούντολφ Χίλφερντινγκ (Rudolf Hilferding, 1877-1941): Γερμανός σοσιαλδημοκράτης ηγέτης, θεωρητικός και οικονομολόγος. Το 1907 δημοσίευσε το περίφημο έργο του «Το χρηματιστικό κεφάλαιο». Διετέλεσε υπουργός οικονομικών της Γερμανίας το 1923 και την περίοδο 1929-1933. (Σ.τ.Μ.)

⁵⁶ Το USPD (Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, το λεγόμενο «πλειοψηφικό») επιθυμούσε επί τη βάσει του παλαιού προγράμματος, δηλαδή του Προγράμματος της Γκότα, να επιστρέψει στην «αγνότητα» της παλιάς σοσιαλδημοκρατίας, που τα τρειςμιση χρόνια ιμπεριαλιστικού πολέμου που υπερασπιζόταν αμείλικτα το SPD, την είχαν αποσυνθέσει, για να μην πούμε τίποτα περισσότερο. Η προσχώρηση των Σπαρτακιστών στο USPD συνετίφερε την αδυναμία συγκρότησης μιας δύναμης σε κομμουνιστική βάση. Αρκετοί Σπαρτακιστές προσχώρησαν στις θέσεις του ISD (το οποίο συγκροτήθηκε αργότερα, 1918), ενώ την εποχή της ίδρυσης του KPD κυριαρχούσαν στην επίσημη κεντριστική ηγεσία (Λούξεμπουργκ, Λεβί, Γιόγκισες, Ντούνκερ κ.ά.) αντιδημοκρατικές, αντισυνδικαλιστικές, αντικοινοβουλευτικές τάσεις. Σχετικά με αυτό το ζήτημα παραπέμπουμε τον αναγνώστη στο βιβλίο Authier-Barrot, *The Communist Left in Germany* καθώς και στο δικό μας κείμενο *Le KAPD dans l'action revolutionnaire* (Le Communiste No.7).

⁵⁷ Την 4η Αυγούστου 1914 η σοσιαλδημοκρατική ομάδα στο γερμανικό κοινοβούλιο υπερψήφισε τις πολεμικές πιστώσεις προς την κυβέρνηση, δίνοντας έτσι την υποστήριξή της στην ιμπεριαλιστική πολιτική της γερμανικής αστικής τάξης. (Σ.τ.Μ.)

⁵⁸ Βλ. Pierre Broué, *La révolution en Allemagne, 1917-1923*, Les Editions de Minuit, 1971 και Pierre Broué, *The German Revolution, 1917-1923*, <https://www.marxists.org>.

ίδρυσαν το IKD (Διεθνιστές Κομμουνιστές της Γερμανίας) ως πυρήνα του μελλοντικού κομμουνιστικού κόμματος.

Κατά τον ίδιο τρόπο, σε κάθε επαναστατική φάση, υπό το πρόσχημα της «ανωριμότητας των μαζών», η Λούξεμπουργκ και οι διάδοχοί της - Λεβί⁵⁹, Τσέτκιν⁶⁰ κ.ά.- αντιπαρέθεσαν στην εξέγερση (η οποία αποτελεί την βάση της μαρξιστικής αντίληψης για την καταστροφή του κράτους) την βαθμιαία κατάκτηση των μαζών και του κράτους, πράγμα που αποτελεί και την αγαπημένη αντίληψη όλων των σοσιαλδημοκρατών.

«Το αστικό κράτος πρέπει να το υπονομεύσουμε 'από τα κάτω' ενεργώντας κατά τέτοιον τρόπο ώστε οι δημόσιες, νομοθετικές και εκτελεστικές εξουσίες, να μην είναι διαχωρισμένες αλλά συγχωνευμένες και να τις θέσουμε στα χέρια των συμβουλίων των εργατών και των στρατιωτών».⁶¹

Ο γραντουαλισμός⁶² [gradualism], ο κυβερνητισμός⁶³ [administrationism], ο παιδαγωγισμός⁶⁴ [educationalism], η προέλευση των

⁵⁹ Πάουλ Λεβί (Paul Levi, 1883-1930): Γερμανός κομμουνιστής και σοσιαλδημοκράτης πολιτικός ηγέτης. Επικεφαλής του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος μετά την δολοφονία της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Καρλ Λήμπκνεχτ το 1919. Αποπέμφθηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα μετά την επικριτική στάση που κράτησε απέναντι στην «Δράση του Μαρτίου» (βλ. *υποσημείωση*). Αργότερα προσχώρησε στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και υπήρξε ένας εκ των ηγετών της αριστερής του πτέρυγας. (Σ.τ.Μ.)

⁶⁰ Κλάρα Τσέτκιν (Clara Zetkin, 1857-1933): Γερμανίδα κομμουνίστρια πολιτική ηγέτιδα, μαρξίστρια θεωρητικός και αγωνίστρια για τα δικαιώματα της γυναίκας. Το 1911 οργάνωσε την πρώτη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας (8 Μαρτίου). Μέλος του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος έως το 1917. Στην συνέχεια προσχώρησε στο Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και συγκεκριμένα στην αριστερή του πτέρυγα (Ένωση «Σπάρτακος», βλ. *υποσημείωση*). Συμμετείχε στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας και αποτέλεσε ηγετική του φυσιογνωμία και κοινοβουλευτικός του εκπρόσωπος στο Ράιχσταγκ (γερμανικό κοινοβούλιο) από το 1920 έως το 1933. (Σ.τ.Μ.)

⁶¹ Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Ομιλία προς το Ιδρυτικό Συνέδριο του KPD*, η μετάφραση είναι δική μας. (Σ.τ.Μ.)

⁶² Γραντουαλισμός (από την αγγλική λέξη gradual: βαθμιαίος, σταδιακός): Αντίληψη σύμφωνα με την οποία η επαναστατική διαδικασία πραγματοποιείται με βάση προκαθορισμένα, διακριτά και ξεχωριστά μεταξύ τους στάδια, ανάλογα με τον βαθμό ανάπτυξης των αντικειμενικών κοινωνικών συνθηκών. (Σ.τ.Μ.)

⁶³ Κυβερνητισμός: Αντίληψη σύμφωνα με την οποία το κύριο μέλημα των σοσιαλιστών είναι η ανάληψη της κυβερνητικής εξουσίας και της διαχείρισης του αστικού κράτους. (Σ.τ.Μ.)

οποίων ανάγεται στην ρεφορμιστική δημοκρατία εμπεριέχονται σε αυτό που τελικώς εξελίχθηκε η λουξεμπουργκική ιδεολογία: η αντίληψη περί κατάκτησης της συνείδησης της πλειοψηφίας των εργατών, η κατανόηση των εργατικών συμβουλίων ως «το κοινοβούλιο των προλετάρων της πόλης και της υπαίθρου» (Λούξεμπουργκ, *Die Rote Fahne*⁶⁵, 1918), των εργοστασίων «χωρίς αφεντικά», δηλαδή στην πραγματικότητα μια νέα εκδοχή της αστικής αντίληψης, που οδηγεί το προλεταριάτο προς σφαγές που επαναλήφθηκαν πολλές φορές και στην άρνηση της οργάνωσης υπό τον φόβο της αποκοπής τους από τις μυθικές μάζες.

Από την κατάληψη της *Berliner Lokalanzeiger*⁶⁶ από ένοπλους αγωνιστές, που καταδικάστηκε από την Λούξεμπουργκ έως την αποκήρυξη του «Δράσης του Μαρτίου»⁶⁷ από τον Λεβί υπάρχει η ίδια συμβιβαστική γραμμή, αυτή της άρνησης της αντιπαράθεσης (πάντα υπό το πρόσχημα ότι αυτό θα ισοδυναμούσε με πραξικοπηματισμό [putshism]), της άρνησης της ένοπλης εξέγερσης, της άρνησης της κομμουνιστικής επανάστασης.

Κατά τον ίδιο τρόπο, στην περίφημη αντιπαράθεση μεταξύ «μάζας και ηγετών», μεταξύ «καλών δημοκρατικών μαζών» και «κακών δικτατορικών ηγετών», η Λούξεμπουργκ έκανε τον εαυτό της έναν από τους πιο ένθερμους υπερασπιστές των μαζών ενάντια στους ηγέτες, της ελευθερίας της κριτικής (βλ. «Μαρξισμός ενάντια στην δικτατορία»!!!). Αυτή η ψευδής αντίθεση μεταξύ μαζών και ηγετών που προδίδουν της μάζες είναι ένα καθαρό προϊόν της δημοκρατίας και της παθογόνου λειτουργίας της. Στην

⁶⁴ Παιδαγωγισμός: Αντίληψη σύμφωνα με την οποία η εργατική τάξη πρέπει πρώτα να διαπαιδαγωγηθεί στα σοσιαλιστικά ιδεώδη προτού ανατρέψει το αστικό κράτος και αναλάβει την διακυβέρνηση της κοινωνίας. (Σ.τ.Μ.)

⁶⁵ *Die Rote Fahne* («Η Κόκκινη Σημαία»): Εφημερίδα του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας (KPD). (Σ.τ.Μ.)

⁶⁶ *Berliner Lokalanzeiger*: Καθημερινή γερμανική εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας που εκδιδόταν στο Βερολίνο. (Σ.τ.Μ.)

⁶⁷ «Δράση του Μαρτίου» (März Aktion): Εργατική εξέγερση που ξέσπασε τον Μάρτιο του 1921 στις βιομηχανικές περιοχές της Κεντρικής Γερμανίας. (Σ.τ.Μ.)

πραγματικότητα, το πρόβλημα αυτό μπορεί να ανακύψει στους ίδιους τους δημοκρατικούς οργανισμούς (εκλογικούς ή μη, ομοσπονδιακούς ή συγκεντρωτικούς), διότι προϋποθέτει αφενός μια μάζα αμαθών, άμορφων και εξατομικευμένων ατόμων που είναι έτοιμα να προδοθούν και αφετέρου το εξαιρετο άτομο, τον ηγέτη, που μετά το τέλος μιας περιόδου μπορεί να προδώσει ή μπορεί και όχι (για τους ελευθεριακούς οι ηγέτες προδίδουν εξ ορισμού).

Για μας τους εξουσιαστικούς μαρξιστές, οι μάζες έχουν μόνο τους ηγέτες που τους αξίζουν. Δεν ήταν οι Νόσκε⁶⁸, οι Σάιντεμαν⁶⁹, οι Κάουτσκι αυτοί που πρόδωσαν τις «καλές» μάζες. Αυτό συνέβη ακριβώς επειδή αυτές οι μάζες ήταν σοσιαλδημοκρατικές, εμποτισμένες με πάνω από 20 χρόνια ταξικής συνεργασίας, πασιφισμού, εθνικισμού, δημοκρατισμού, των οποίων ο Νόσκε, ο Σάιντεμαν και ο Κάουτσκι κατάφεραν να εκφράσουν ξεκάθαρα το γνήσιο περιεχόμενο, την ουσία της σοσιαλδημοκρατίας, δηλ. τον αστικό σοσιαλισμό. Η «προδοσία» του επαναστατικού προγράμματος δεν χρονολογείται ξαφνικά το 1914, αλλά ανατρέχει στα χρόνια περί το 1875, όταν συναντήθηκαν μαζί οι λασσαλικοί⁷⁰ και οι ήδη ανεπαρκέστατα επαναστάτες μαρξιστές (Μπέμπελ⁷¹, Λήμπκνεχτ⁷² κ.ά.) στην Γκότα⁷³ για να

⁶⁸ Γκούσταβ Νόσκε (Gustav Noske, 1868-1946): Ηγετικό στέλεχος του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD), διετέλεσε υπουργός άμυνας την περίοδο 1919-1920. Ο Νόσκε υπήρξε διαβόητος για τον υποστήριξη που παρείχε προς τα αντεπαναστατικά Freikorps («Ελεύθερα Σώματα»). Πρόκειται για τις παραστρατιωτικές οργανώσεις που ιδρύθηκαν το 1918 και συγκέντρωσαν στις γραμμές τους αντιδραστικούς σωβινιστές, βετεράνους του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, με σκοπό την προστασία της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης από τους κομμουνιστές. Οι οργανώσεις αυτές υποστηρίχτηκαν από τον σοσιαλδημοκράτη υπουργό άμυνας Γκούσταβ Νόσκε και έπαιξαν προεξάρχοντα ρόλο στην αιματηρή καταστολή της εξέγερσης των Σπαρτακιστών το 1919. Αργότερα αποτέλεσαν τον πυρήνα των ναζιστικών Ταγμάτων Εφόδου. (Σ.τ.Μ.)

⁶⁹ Φίλιπ Σάιντεμαν (Philipp Scheidemann, 1865-1939): Ένας από τους προεξάρχοντες αντεπαναστάτες ηγέτες της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας. Κατά την διάρκεια της Γερμανικής Επανάστασης (1918-1919) ανακήρυξε την Δημοκρατία της Βαϊμάρης και στις 13 Φεβρουαρίου 1919 ανέλαβε την θέση του καγκελάρου. (Σ.τ.Μ.)

⁷⁰ Λασσαλικοί: Πολιτικοί υποστηρικτές του Φερδινάνδου Λασσάλ (βλ. *υποσημείωση*). (Σ.τ.Μ.)

⁷¹ Ο Φερδινάνδος Αύγουστος Μπέμπελ (1840 – 1913) ήταν εργάτης τορναδόρος, ιδρυτής και ηγέτης του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Κατά την διάρκεια του γαλλο-

συγκροτήσουν το διαβόητο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Σε αυτήν την χρονική στιγμή οι λασσαλικοί είχαν ήδη ενσωματωθεί στο κράτος του Μπίσμαρκ⁷⁴. Η αυτονόμηση των ηγετών (και επομένως της γραφειοκρατίας) μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα σε οργανώσεις, κόμματα κτλ. όπου τα μόνα πράγματα που συνδέουν τα άτομα είναι μερικές γενικές ανθρωπιστικές και καλοπροαίρετες ιδέες. Τούτο επιτρέπει στους δημοκρατικά εκλεγμένους ηγέτες (μαζί με την όλη λατρεία της προσωπικότητας, του καριερισμού και των αγώνων ανάμεσα σε διαφορετικές φατρίες ή κλίκες) που έχει ως συνέπεια να υιοθετούν και να εφαρμόζουν αστικές πολιτικές εν ονόματι του άμεσου ή φανταστικού καλού των ταπεινών «τους» μαζών. Αν αυτός ο τρόπος λειτουργίας ονομάζεται φεντεραλισμός ή δημοκρατικός συγκεντρωτισμός είναι ένα ζήτημα απονομής εξουσιών σε ηγέτες που λατρεύονται με την ίδια ένταση σήμερα με όση θα αποκηρυχτούν ως προδότες αύριο (για παράδειγμα ο Κάουτσκι, που ουσιαστικά υποστήριζε τις ίδιες θέσεις και πριν και μετά το 1914!). Αυτοί οι ηγέτες είναι επομένως εξουσιοδοτημένοι να λένε δυνατά

γερμανικού πολέμου 1870-1871 οι Γερμανοί σοσιαλιστές τήρησαν αντιπολεμική στάση. Ο Μπέμπελ κρίθηκε ένοχος «εσχάτης προδοσίας» και φυλακίστηκε την περίοδο 1873-75. (Σ.τ.Μ.)

⁷² Ο Βίλχελμ Λήμπκνεχτ (1826-1900) ήταν ιδρυτής του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος και διευθυντής της εφημερίδας Vorwärts («Εμπρός!»), που ήταν το κεντρικό όργανο του κόμματος. Ήταν πατέρας του Καρλ Λήμπκνεχτ. Φυλακίστηκε μαζί με τον Μπέμπελ για την αντιπολεμική του θέση στον γαλλογερμανικό πόλεμο. (Σ.τ.Μ.)

⁷³ Το «Πρόγραμμα της Γκότα» ήταν το πρόγραμμα του ενοποιημένου Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος της Γερμανίας, το οποίο ψηφίστηκε το 1875 στο συνέδριο που συνήλθε στην πόλη Γκότα. Στο συνέδριο αυτό ενώθηκαν τα δύο έως τότε χωριστά σοσιαλιστικά κόμματα της Γερμανίας, οι λεγόμενοι «αϊζεναχικοί», ο οποίος επηρεάζονταν από τον Μαρξ και τον Ένγκελς (επικεφαλής των οποίων ήταν ο Αύγουστος Μπέμπελ και ο Βίλχελμ Λήμπκνεχτ), και οι οπαδοί του Γερμανού σοσιαλιστική-ρεφορμιστή Φερδινάνδου Λασσάλ («λασσαλικοί»). Στην τελική διαμόρφωση του προγράμματος οι «αϊζεναχικοί» υπαναχώρησαν και στα σημαντικότερα ζητήματα επικράτησαν οι απόψεις των λασσαλικών. Ο Μαρξ άσκησε δριμεία στην προγραμματική απόφαση του συνεδρίου στο έργο του «Κριτική του Προγράμματος της Γκότα» (1875). (Σ.τ.Μ.)

⁷⁴ Όττο Έντουαρντ Λέοπολντ, Πρίγκιπας του Μπίσμαρκ και Δούκας του Λάουεμπουργκ (1815-1898): Διακεκριμένος Γερμανός πολιτικός. Υπό την ιδιότητα του Υπουργού-Προέδρου της Πρωσίας, κατά την περίοδο 1862-1890, πραγματοποίησε την ενοποίηση της Γερμανίας και από το 1867 ήταν ο Καγκελάριος της Βόρειας Γερμανικής Συνομοσπονδίας. Όταν ιδρύθηκε η Γερμανική Αυτοκρατορία το 1871 έγινε ο πρώτος Καγκελάριος της χώρας. (Σ.τ.Μ.)

αυτό που σκέφτονται οι μάζες κάθε δεδομένη στιγμή. Τώρα η «αμεσότητα» των μαζών, της πλειοψηφίας, μπορεί να είναι μόνο η άμεση πραγματικότητα της υποταγής της στο κεφάλαιο, που είναι και ο λόγος για τον οποίον οι κυρίαρχες ιδέες των μαζών είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης, ιδέες που οι «ηγέτες» μπορούν μόνο να επαναλαμβάνουν. Ο Μπερστάιν δεν πρόδωσε την σοσιαλδημοκρατία όταν είπε ότι το «κίνημα είναι το παν, ο στόχος δεν είναι τίποτα», αλλά απλώς προσέδιδε θεωρητική μορφή στην ίδια την πρακτική των Γερμανών σοσιαλδημοκρατών. Η Λούξεμπουργκ ερχόμενη σε αντιπαράθεση με τον Μπερστάιν δεν αγωνιζόταν εναντίον της αντεπαναστατικής πρακτικής της σοσιαλδημοκρατίας, αλλά απλώς αγωνιζόταν για να διατηρήσει την σύνδεση αυτής της πρακτικής με τις επαναστατικές ιδέες, με τον «στόχο». Αυτό το έκανε προκειμένου να διατηρήσει μια εντελώς τυπική συνάφεια μεταξύ «μεταρρύθμισης και επανάστασης», δηλαδή για να εξουθενώσει την επαναστατική προετοιμασία προς όφελος της επίτευξης άμεσων μεταρρυθμίσεων.

Για την Λούξεμπουργκ η μόνη προετοιμασία, το μόνο πεδίο όπου κάποιος μπορεί να κάνει λόγο για επανάσταση είναι ο χώρος των καθαρών ιδεών, της συνείδησης, της «διαπαιδαγώγησης των μαζών»:

«Νομίζω, αντιθέτως, ότι η μόνη βία που θα μας οδηγήσει στην νίκη είναι η σοσιαλιστική διαπαιδαγώγηση της εργατικής τάξης μέσα στους καθημερινούς αγώνες».⁷⁵

Η «διαπαιδαγώγηση», η βουλευτική ενέργεια που αποσκοπεί στην πνευματική αποδοχή του σοσιαλισμού από κάθε μεμονωμένο προλετάριο οδήγησε την Λούξεμπουργκ στο να μην κατανοήσει ποτέ την επαναστατική κατάσταση και τα καθήκοντα που απορρέουν από αυτήν, στην διαρκή

⁷⁵ Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Ομιλία πάνω στην τακτική* (1898), η μετάφραση είναι δική μας. (Σ.τ.Μ.)

αναβλητικότητα, στην ανάσχεση του κινήματος υπό το πρόσχημα ότι δεν είναι επαρκώς μαζικό ούτε επαρκώς «συνειδητοποιημένο». Ο «παιδαγωγισμός» της Λούξεμπουργκ δεν εξυπηρέτησε παρά μονάχα τον αφοπλισμό των πραγματικών προλεταριακών μαχητών για να τους καταντήσει κοινοβουλευτικές μαριονέτες και πασιφιστές⁷⁶:

«Έτσι ο σοσιαλισμός, αντί να δημιουργήσει μέσα από τις τωρινές συνθήκες ανυπόταχτους επαναστάτες, θα κατέληγε να φτιάχνει πειθήνια πρόβατα, εξημερωμένα και ‘καλλιεργημένα’ για να είναι έτοιμα για κούρεμα... Δεν μπορούμε, επομένως, να συνδέουμε την επανάσταση με την διαπαιδαγώγηση του προλεταριάτου, διότι τότε η επανάσταση δεν θα έλθει ποτέ.»

Avanti, «Το ζήτημα της κουλτούρας» (Πολεμική στην καρδιά του PSI⁷⁷, όπου η Αποχική Αριστερά⁷⁸, που ανασυντάχθηκε γύρω από τον Μπορντίγκα, υποστήριξε καθαρά «αντικπολιτιστικές» και «αντιδιαπαιδαγωγητικές» θέσεις).

⁷⁶ Όττο Έντουαρντ Λέοπολντ, Πρίγκιπας του Μπίσμαρκ και Δούκας του Λάουεμπουργκ (1815-1898): Βλ. *υποσημείωση παραπάνω*. (Σ.τ.Μ.)

⁷⁷ PSI: Αρχικά του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (Partito Socialista Italiano), το οποίο ιδρύθηκε το 1892 στην Γένοβα. (Σ.τ.Μ.)

⁷⁸ Η Ιταλική Αποχική Αριστερά είναι το ρεύμα της Ιταλικής Κομμουνιστικής Αριστεράς, που εκκινεί από την Αποχική Κομμουνιστική Φράξια του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (1920), η οποία πρωτοστάτησε στην δημιουργία του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος τον Ιανουάριο του 1921 στο Λιβόρνο με επικεφαλής τον Αμαντέο Μπορντίγκα, ο οποίος διετέλεσε πρώτος γραμματέας του Κόμματος. Ο όρος «αποχική» δηλώνει την απόρριψη της συμμετοχής των κομμουνιστών στο κοινοβούλιο ως μια τακτική που έχει κατηγορικά αποδειχθεί ατελέσφορη και επιζήμια από την προγενέστερη πείρα των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς, με αποτέλεσμα να εκφυλίζει τους σοσιαλιστές και να τους μετατρέπει σε προσαρτήματα της αστικής δημοκρατίας και να εξαχρειώνει πολιτικά την εργατική τάξη καλλιεργώντας κοινοβουλευτικές αυταπάτες. (για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://engymo.wordpress.com/tag/εκλογική-αποχή>). Οι «αποχικοί» κομμουνιστές επικρίθηκαν με δριμύτητα από τον Λένιν στην περιβόητη μπροσούρα του «Ο αριστερισμός: παιδική αρρώστια του κομμουνισμού», στην οποία τους κατηγορήσε για σεκταρισμό. Η λενινιστική κριτική του «αριστερισμού» εντάσσεται στο πλαίσιο της δεξιάς στροφής του σοβιετικού κράτους -με την καθιέρωση του γραφειοκρατικού ολοκληρωτισμού και του κρατικού καπιταλισμού στην Σοβιετική Ένωση- και της Κομιντέρν -με την καθιέρωση της τακτικής του «ενιαίου μετώπου» με την σοσιαλδημοκρατία και τον τριτοκοσμικό αντιιμπεριαλισμό και την σταδιακή μετατροπή των Κομμουνιστικών Κομμάτων σε όργανα της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. (Σ.τ.Μ.)

Εν αντιθέσει με τον μύθο που υποστηρίχθηκε τόσο από τροτσκιστές όσο και από συμβουλιακούς η Ρόζα Λούξεμπουργκ δεν εκπροσωπούσε τον κομμουνισμό αλλά απεναντίας τις πολλαπλές και απεγνωσμένες απόπειρες πισωγυρίσματος της προετοιμασίας του και της πραγματοποίησής του. Αντιπροσωπεύει την κατάρρευση του εργατικού κινήματος από το δημοκρατικό δηλητήριο, ακόμη δε περισσότερο όταν αυτό γίνεται αντιληπτό ως ένα απλό άθροισμα μεμονωμένων εργατών. Μεταξύ γερμανικής κομμουνιστικής Αριστεράς (της οποίας η αληθινή άμεση γραμμή ήταν το IKD-KAPD) και λουξεμπουργκισμού υπάρχει μια ταξική διαχωριστική γραμμή, με βάση την οποία οι Λεβί, Ράντεκ⁷⁹, Τσέκιν, Μπράντλερ⁸⁰ συγκρότησαν το VKPD⁸¹, τα μονοθεματικά μέτωπα και άλλες πολιτικές με μοιραία κατάληξη.⁸²

Για την Λούξεμπουργκ:

«Το ζήτημα σήμερα δεν είναι μια επιλογή ανάμεσα στην δημοκρατία και την δικτατορία. Το ζήτημα που μας θέτει σήμερα η ιστορία είναι: αστική

⁷⁹ Καρλ Ράντεκ (1885-1939): Μπολσεβίκος ηγέτης. Δραστήριος αγωνιστής του διεθνούς σοσιαλδημοκρατικού κινήματος πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε διάφορες χώρες. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση αναδείχθηκε σε μια από τις κεντρικές φυσιογνωμίες της Κομμουνιστικής Διεθνούς. (Σ.τ.Μ.)

⁸⁰ Χάινριχ Μπράντλερ (Heinrich Brandler, 1881-1967): Γερμανός κομμουνιστής ηγέτης, συνδικαλιστής και συγγραφέας. Ήταν επικεφαλής του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος κατά την διάρκεια της «Δράσης του Μαρτίου» (βλ. υποσημείωση) και υπεύθυνος της Κομμουνιστικής Διεθνούς στην αποτυχημένη κομμουνιστική εξέγερση του 1923 στην Σαξονία-Θουριγγία. Το 1928 αποπέμφθηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα και συμμετείχε στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανικής Αντιπολίτευσης, η οποία υποστήριζε την λεγόμενη «Δεξιά Αντιπολίτευση» και τασσόταν υπέρ των απόψεων του Μπουχάριν. (Σ.τ.Μ.)

⁸¹ Βλ. υποσημείωση παρακάτω. (Σ.τ.Μ.)

⁸² Όπως αναφέρεται στο κείμενο, το IKD ιδρύθηκε προκειμένου να αντιταχθεί στον σοσιαλδημοκρατισμό της Ένωσης «Σπάρτακος», υποδηλώνοντας με την ονομασία «κομμουνιστικό» τον ταξικό διαχωρισμό με τους σοσιαλδημοκράτες κάθε απόχρωσης. Το VKPD (Ενοποιημένο Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας) συγκροτήθηκε το 1920, μετά την διαγραφή της πλειοψηφίας του KPD, ως συγχώνευση δυνάμεων που αντιτίθεντο στον χαρακτήρα του IKD και της Ένωσης «Σπάρτακος», χάρη στις ενέργειες του Λεβί και της Τσέκιν, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την αποπομπή των «αριστεριστών», δηλαδή όλων των πραγματικών επαναστατικών τάσεων. Αμέσως μετά αυτήν την αποπομπή ιδρύθηκε το KAPD⁸² (Εργατικό Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας) το 1920, το οποίο αποτέλεσε τον κληρονόμο και συνεχιστή της παράδοσης του ISD και του IKD. Τα κατάλοιπα του KPD(S), που ουσιαστικά ήταν τα στελέχη και η ηγεσία του, συγχωνεύτηκαν με τις «μάζες» του USPD για να σχηματίσουν το VKPD, ένα μαζικό κεντριστικό, αν όχι και ευθέως αστικό κόμμα.

δημοκρατία ή σοσιαλιστική δημοκρατία. Γιατί η δικτατορία του προλεταριάτου είναι δημοκρατία, με την σοσιαλιστική έννοια του όρου. Η δικτατορία του προλεταριάτου δεν σημαίνει βόμβες, πραξικοπήματα, ταραχές, 'αναρχία', όπως οι πράκτορες του καπιταλισμού τολμούν να ισχυρίζονται, αλλά την διάπλαση του σοσιαλισμού, την απαλλοτρίωση της τάξης των καπιταλιστών, που εναρμονίζεται με τα αισθήματα και με την βούληση της επαναστατικής πλειονότητας του προλεταριάτου, και επομένως μέσα στο πνεύμα της σοσιαλιστικής δημοκρατίας. Χωρίς την συνειδητή βούληση και την συνειδητή δράση του προλεταριάτου, δεν υπάρχει σοσιαλισμός».

Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Die Rote Fahne*, 1918

Για τους κομμουνιστές επαναστάτες υπάρχει ταξικός διαχωρισμός μεταξύ «εργατικής» δημοκρατίας και δικτατορίας του προλεταριάτου:

«Θα μπορούσαμε να απαντήσουμε ότι εφόσον η επανάσταση εξαλείφει την αχρειότητα που συσσωρεύθηκε από το αστικό καθεστώς και εφόσον θα διαλύσει όλους αυτούς τους φοβερούς θεσμούς που καταπιέζουν και ακρωτηριάζουν την ζωή των παραγωγικών μαζών δεν θα μας προβλημάτιζε καθόλου εάν οι μάχες δοθούν από ανθρώπους που ακόμα δεν έχουν επίγνωση της κατάληξης του αγώνα».⁸³

Ο λουξεμπουργκισμός είναι απλώς η φιλελεύθερη εκδοχή του λενινισμού (και αργότερα του σταλινισμού) και δεν είναι τυχαίο ότι χρησιμοποιήθηκε απ' όλους τους ανθρωπιστές «αντισταλινικούς» θιασώτες του δημοκρατικού κρετινισμού, από τον Μ. Πιβέρ⁸⁴ έως τον Κον-Μπετίτ,

⁸³ Μπορντίγκα, *Ισχύς, βία και δικτατορία στην ταξική πάλη*, η μετάφραση είναι δική μας (βλ. Amadeo Bordiga, *Force, Violence and Dictatorship in the Class Struggle*, www.marxists.org). (Σ.τ.Μ.)

⁸⁴ Μαρσώ Πιβέρ (Marceau Rivert, 1895-1958): Γάλλος αριστερός σοσιαλδημοκράτης πολιτικός, συνδικαλιστής και δημοσιογράφος, ηγέτης του Σοσιαλιστικού Εργατικού και Αγροτικού Κόμματος (PSOP). (Σ.τ.Μ.)

από τον Ρ. Λεφέβρ⁸⁵ ως τον Ντ. Γκερέν⁸⁶, από τον Σαμπατιέρ έως τον Μαντέλ⁸⁷, δίχως να λησμονούμε τους «νέους» απολογητές, το ICC⁸⁸. Περισσότερο και από τον λενινιστικό της εξάδελφο η λουξεμπουργκική ιδεολογία βρίσκεται σε πλήρη συνάφεια με την σοσιαλδημοκρατική παράδοση, η οποία, κρυμμένη πίσω από το όνομα του Μαρξ, δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια χυδαία μύξη Προυντόν και Λασσάλ. Ο Λένιν, και πάνω απ' όλα ο Τρότσκι -παρ' ότι κι αυτοί ενσωμάτωσαν την δικτατορία του προλεταριάτου σε μια αντίληψη περί «εργατικής» δημοκρατίας- τουλάχιστον είχαν προσπαθήσει να έρθουν σε ρήξη με τις δημοκρατικές αντιλήψεις έχοντας εμπιστοσύνη μονάχα στην «σωτήρια αρετή» της βίας, της τρομοκρατίας και του τρόμου.⁸⁹

Ο Τρότσκι το δήλωνε με τον πλέον σαφή τρόπο:

⁸⁵ Ρεϊμόντ Λεφέβρ (Raymond Lefevre, 1891-1920): Γάλλος σοσιαλιστής και συγγραφέας. (Σ.τ.Μ.)

⁸⁶ Ντανιέλ Γκερέν (Daniel Guérin, 1904-1988): Γάλλος αναρχοκομμουνιστής αγωνιστής και συγγραφέας, υποστηρικτής της CNT στον Ισπανικό Εμφύλιο και αντιφασίστας. (Στα ελληνικά κυκλοφορεί το έργο του «Ο αναρχισμός: από την θεωρία στην πράξη», μτφ. Μπάμπης Λυκούδης, εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος). (Σ.τ.Μ.)

⁸⁷ Ερνέστ Μαντέλ (Ernest Ezra Mandel, 1923-1995): Βέλγος τροτσκιστής, μαρξιστής θεωρητικός, οικονομολόγος, ηγετική φυσιογνωμία του μεταπολεμικού τροτσκιστικού κινήματος. (Σ.τ.Μ.)

⁸⁸ ICC (Διεθνές Κομμουνιστικό Ρεύμα): Επαναστατική οργάνωση της κομμουνιστικής Αριστεράς που ιδρύθηκε το 1975. (Σ.τ.Μ.)

⁸⁹ Έχουμε ήδη σημειώσει σε διάφορες περιπτώσεις ότι αν για εμάς η χρήση της βίας, της τρομοκρατίας και του τρόμου είναι ταξικές μέθοδοι και ως τέτοιες αποτελούν μέρος του κομμουνιστικού προγράμματος, η βία και ο τρόμος δεν καθιστούν από μόνα τους έναν ταξικό διαχωρισμό. Ο τρόμος και η τρομοκρατία είναι στοιχεία απαραίτητα αλλά από μόνα τους ανεπαρκή. Σε αντίθεση με τον Λένιν και τον Τρότσκι που, πιστεύοντας ότι ο τρόμος ήταν ο ουσιαστικός διαχωρισμός, κατέληξαν στην σφαγή και στην καταστολή του επαναστατικού προλεταριάτου (απεργίες της περιόδου 1921-23, Κρονστάνδη), εμείς υπερασπιζόμαστε αυτές τις μεθόδους των εργατικών αγώνων όταν γίνονται για τα ιστορικά συμφέροντα του προλεταριάτου. Υπό αυτήν την έννοια, είναι «επιβοηθητικές», δηλαδή καθορίζονται από την τάξη που τις χρησιμοποιεί. Σχετικά με αυτό το ζήτημα παραπέμπουμε τον αναγνώστη στο κείμενό μας *Critique du reformisme armé* (Le Communiste No.17 και No.19).

«Οι κομμουνιστές ξεσκεπάζουν προκαταβολικά το ύπουλο παιχνίδι της δημοκρατίας και ξεκινούν την επίθεσή τους εναντίον της σοσιαλδημοκρατίας δίχως να περιμένουν να αποκαλυφθεί ο αντεπαναστατικός της ρόλος με τρόπο αναπάντεχο υπό πραγματικές συνθήκες».

Il Communista - 1921

«Η προλεταριακή θεωρία θεωρεί την δημοκρατία ως όργανο της αστικής κοινωνίας, πλήρως προσαρμοσμένο στις ανάγκες και τους στόχους της άρχουσας τάξης».

Τρότσκι, «Τρομοκρατία και Κομμουνισμός»⁹⁰

Ο λουξεμπουργκισμός είναι έτσι μια από τις πιο αντιπροσωπευτικές ιδεολογίες του μύθου της «εργατικής» δημοκρατίας και μοιραία οδηγεί στην πρακτική της πλήρους ταπείνωσης, της πασιφιστικής άμυνας μπροστά στις δυνάμεις της αστικής τάξης. Όμως δεν είναι η μόνη. Υπήρξαν επίσης και οι αυstromαρξιστές⁹¹, οι οποίοι –υπό τον Μαξ Άντλερ⁹² και την θεωρητικοποίηση από μεριάς του του συστήματος των εργατικών συμβουλίων ως την πραγμάτωση της «εργατικής» δημοκρατίας- βρίσκονται πολύ κοντά στην Λούξεμπουργκ και τον Γκράμσι, αλλά επίσης και όλα τα ρεύματα που ζητούν «εργατικό έλεγχο», «αυτοδιαχείριση», που στην πραγματικότητα είναι η εφαρμογή της «εργατικής» δημοκρατίας στην σφαίρα της οικονομίας, δηλαδή η διαιώνιση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης εν ονόματι του προλεταριάτου (βλ. «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα», την Καταστασιακή Διεθνή κ.ο.κ.). Και εδώ αγγίζουμε ένα θεμελιώδες ζήτημα: την σχέση μεταξύ της «πολιτικής» «εργατικής» δημοκρατίας -που σημαίνει την εφαρμογή δημοκρατικών κοινοβουλευτικών αρχών μέσα στα προλεταριακά «μαζικά» όργανα (συνελεύσεις, συνδικάτα, συμβούλια κτλ.), δηλαδή την υποταγή των προλεταριακών καθηκόντων στην εφαρμογή της αρχής της πλειοψηφίας, και συνεπώς τις

⁹⁰ Leon Trotsky, *Terrorism and Communism* (1920), <https://www.marxists.org>. Το έργο έχει εκδοθεί στα ελληνικά: Λεόν Τρότσκι, *Τρομοκρατία και κομμουνισμός*, μτφ. Θ. Θωμαδάκης, εκδόσεις «Αλλαγή», Αθήνα, 1979. (Σ.τ.Μ.)

⁹¹ Αυστρομαρξιστές: Μαρξιστικό θεωρητικό ρεύμα των αρχών του 20ού αιώνα στο εσωτερικό του Αυστριακού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος με επικεφαλής τον Βίκτωρ Άντλερ, Όττο Μπάουερ, Καρλ Ρένερ και Μαξ Άντλερ. (Σ.τ.Μ.)

⁹² Μαξ Άντλερ (Max Adler, 1873-1937): Αυστριακός μαρξιστής θεωρητικός και σοσιαλδημοκράτης ηγέτης, φιλόσοφος και νομικός. Επιχείρησε να συνδυάσει τον καντιανισμό και τον μαρξισμό. (Σ.τ.Μ.)

περισσότερες φορές της αστικής ιδεολογίας- και την «οικονομική» «εργατική» δημοκρατία -που σημαίνει την διαχείριση από (εξατομικευμένους) προλετάριους της ίδιας τους της εκμετάλλευσης. Στην πράξη η «εργατική» (ή «άμεση» για τους ελευθεριακούς) δημοκρατία σημαίνει κατά πρώτο λόγο την εφαρμογή δημοκρατικών αρχών (υποταγή της μειοψηφίας στην πλειοψηφία) στις προλεταριακές οργανώσεις (τόσο αυτές που συγκροτούν οι εργατικές μάζες όσο και αυτές που αποτελούνται σαφώς από επαναστάτες). Αυτοί οι οργανισμοί (ειδικά οι πιο πασιφιστικοί) δεν βασίζονται, για τους θιασώτες του δημοκρατικού κρετινισμού, σε ένα πολιτικό περιεχόμενο, σε ένα πρόγραμμα και σε μια βούληση για αγώνα, αλλά αντιθέτως σε αγοραία κοινωνιολογικά κριτήρια, στην «οικονομική» ιδιότητα των ατόμων («Ο εργάτης είναι κάποιος που κάνει αυτή ή την άλλη δουλειά ή χονδροειδέστερα κάποιος που βγάζει χρήματα»). Το όλο ζήτημα λοιπόν εδώ είναι ένα ζήτημα άθροισης «εξατομικευμένων εργατών», ατόμων, δηλαδή στοιχειδών μονάδων του κεφαλαίου. Στο εσωτερικό αυτών επικρατεί η δημοκρατική ψήφος και η άθροιση ατομικών απόψεων και συνεπώς επικρατούν εντός τους η ιδεολογία και οι κυρίαρχες απόψεις της κυρίαρχης τάξης, δηλαδή της αστικής τάξης. Το να εκκινεί κανείς από το απομονωμένο άτομο –και κοινωνιολογικώς από τον μεμονωμένο εργάτη- από το άθροισμα των ιδιαίτερων απόψεών του, οδηγεί κατ' ανάγκην όχι σε μια ταξική προλεταριακή θέση (άρνηση του ατόμου προς όφελος της αγωνιζόμενης κοινότητας) αλλά σε μια σούμα αστικών θέσεων.

«Το να ξεκινάμε από το άτομο-μονάδα ως κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα και να συγκροτήσει κοινωνικές δομές, ή ακόμη και να αρνηθεί την κοινωνία, είναι σαν να ξεκινάμε από μια εξωπραγματική υπόθεση, η οποία, ακόμη και στις πιο σύγχρονες διατυπώσεις της, ισοδυναμεί μονάχα με την αποκατάσταση των εννοιών της θρησκευτικής

αποκάλυψης και δημιουργίας και την έννοια μιας πνευματικής ζωής που δεν εξαρτάται από τη φυσική και την οργανική ζωή».⁹³

Η εμπειρία του εργατικού κινήματος μας δείχνει ότι στο εσωτερικό αυτών των οργανισμών (συμβούλια στην Γερμανία, Σοβιέτ στην Ρωσία, «συνδικάτα» στις ΗΠΑ και την Λατινική Αμερική κτλ.) ότι οι υφιστάμενες απόψεις, είτε συγκεχυμένες είτε ξεκάθαρα αστικές, επιβάλλονται πολύ εύκολα και συχνά διατηρούνται ακόμα και μετά την νικηφόρα εργατική εξέγερση. Ας δώσουμε γρήγορα το παράδειγμα ότι ο Νόσκε ήταν το «παλιόσκυλο», αλλά ο κατά τα άλλα «εργάτης», αυτός που δημοκρατικά εξελέγη επικεφαλής των συμβουλίων στην Γερμανία και ότι σχεδόν σε όλα τα προλεταριακά κέντρα οι όμοιοί του από SPD απέκτησαν τον έλεγχο της πλειοψηφίας των συμβουλίων. Κατά τον ίδιο τρόπο, στην Ρωσία ήταν αναγκαία η οργάνωση της εξέγερσης την παραμονή του συνεδρίου των Σοβιέτ ώστε να το φέρουν ενώπιον του τετελεσμένου γεγονότος! (βλ. την πολεμική μεταξύ Λένιν και Τρότσκι).

Η δημοκρατική αρχή αντιτίθεται (και ποτέ δεν λαμβάνει υπ' όψιν) στις εργατικές ανάγκες, στην αναγκαιότητα του αγώνα, δηλαδή στο προλεταριακό περιεχόμενο που αυτές οι συνελεύσεις θα μπορούσαν να έχουν εάν η συγκρότησή τους δεν εξαρτιόταν από την κοινωνιολογική και ατομική ιδιότητα των προλετάρων αλλά αντιθέτως από την βούλησή τους να αγωνισθούν. Η οριοθέτησή τους πραγματοποιείται διαμέσου του αγώνα και η ίδια η πραγματικότητα των ταξικών ανταγωνισμών αποδεικνύει ότι τις πιο πολλές φορές οι μειονότητες (ένας εξαιρετικά σχετικός όρος αφού αυτές οι μειονότητες γίνονται, σε επαναστατική περίοδο, εκατομμύρια μαχόμενων προλετάρων) είναι αυτές που επί του πρακτέου αναλαμβάνουν τα επαναστατικά καθήκοντα και «κάνουν την επανάσταση».

⁹³ Αμαντέο Μπορντίγκα, *Η δημοκρατική αρχή*, 1921, βλ. engymo.wordpress.com. (Σ.Τ.Μ.)

«Η άποψη αυτή μπορεί να διατυπωθεί με τη βασική μαρξιστική θέση: 'η επανάσταση δεν είναι ζήτημα οργανωτικών μορφών'. Η επανάσταση, απεναντίας, είναι ένα ζήτημα περιεχομένου και περιλαμβάνει το πρόβλημα της κινητοποίησης και της δράσης επαναστατικών δυνάμεων σε μια αδιάκοπη διαδικασία, η οποία δεν μπορεί να θεωρητικοποιηθεί ή να αποκρυσταλλωθεί σε κανένα από τα ποικίλα στατικά «συνταγματικά δόγματα» που έχουν διατυπωθεί».⁹⁴

Η «εργατική» δημοκρατία επιβεβαιώνεται έτσι ως προπύργιο του κεφαλαίου, ως η ύστατη αστική λύση στην κρίση του κεφαλαίου, γιατί έχει την τάση κάθε στιγμή να αναδεικνύει στο προσκήνιο τις αντεπαναστατικές και όχι τις κομμουνιστικές ιδέες, να καθλώνει τις επαναστατικές πρωτοπορίες σε στάση αναμονής και επομένως να τις εξουδετερώνει υπό το πρόσχημα ότι άλλα, πιο μαζικά τμήματα ακόμη βραδυπορούν. Κάθε στιγμή η «εργατική» δημοκρατία αναδεικνύει έτσι την ετερογένεια του προλεταριάτου που διαμορφώθηκε από το κεφάλαιο εις βάρος των απόψεων της κομμουνιστικής ενοποίησης και ομογενοποίησης. Η δημοκρατία έτσι αντιτίθεται ευθέως στον παγκόσμιο συγκεντρωτισμό του προλεταριάτου, στην οργανική του ενότητα, στην συγκρότησή του σε παγκόσμιο κόμμα.

Επιπλέον, στην «εργατική» δημοκρατία που εφαρμόζεται στην πολιτική σφαίρα, όπου οι εργάτες πρέπει να αποφασίσουν για τα καθήκοντά τους όταν αυτά είναι ιστορικά καθορισμένα, υπάρχει και η «εργατική» δημοκρατία που εφαρμόζεται στην οικονομική σφαίρα υπό την μορφή του «εργατικού ελέγχου», ή πιο κομψά, της «αυτοδιαχείρισης». Και αν οι κομμουνιστές πάντα αγωνίζονταν κατά της αυτοδιαχείρισης, εναντίον της μαθητείας των εργατών στον καπιταλισμό (πράγμα που απεναντίας

⁹⁴ ό.π. (Σ.τ.Μ.)

αποτελούσε το αγαπημένο θέμα του Προυντόν, του Σορέλ⁹⁵, του Άντλερ, του Γκράμσι κ.ά.), μένει σε εμάς να καταστρέψουμε αυτούς τους μύθους ακόμη και μετά την νικηφόρα εξέγερση.

«Δεν θέλουμε να εξαπλωθεί ανάμεσα στις μάζες των εργατών η πεποίθηση ότι με την ανάπτυξη των θεσμών των συμβουλίων είναι δυνατόν να κατακτηθούν οι επιχειρήσεις και να εξολοθρευτούν οι καπιταλιστές. Αυτή θα ήταν η πιο επικίνδυνη ψευδαίσθηση. Οι επιχειρήσεις θα κατακτηθούν από την εργατική τάξη –και όχι απλώς μονάχα από το προσωπικό τους, κάτι που θα ήταν ένα πολύ μικρό ζήτημα και όχι και πολύ κομμουνιστικό- μόνο αφού αυτή καταλάβει την πολιτική εξουσία. Χωρίς αυτήν την κατάληψη, θα διαδοθούν λογίων-λογίων ψευδαισθήσεις από βασιλικούς φρουρούς, караμπινιέρηδες (Ιταλική Μυστική Αστυνομία) κτλ..., δηλαδή από τους μηχανισμούς της καταπίεσης και της βίας που διαθέτει η αστική τάξη διαμέσου του κρατικού της μηχανισμού».⁹⁶

Και όπως το κατανόησε σωστά ο Μπορντίγκα, εάν πριν την εξέγερση η κατάκτηση των εργοστασίων από τους εργάτες δεν μπορεί παρά να χρησιμοποιηθεί μονάχα μόνο για να τους αποσπάσει από το καθήκον της καταστροφής του καπιταλισμού και να τους στρέψει στην «εργατική» μεταρρύθμιση του συστήματος, ακόμα και μετά την νικηφόρα εξέγερση, η κατάκτηση των εργοστασίων από τους εργάτες, ο «εργατικός έλεγχος», η αυτοδιαχείριση, δεν είναι «και πολύ κομμουνιστικά» δεν είναι παρά μέσα για την ενδυνάμωση των πανταχού παρόντων αστικών τάσεων.

Αυτές οι πολιτικές απορρέουν άμεσα από δύο θεμελιώδεις και συμπληρωματικές σοσιαλδημοκρατικές παρεκκλίσεις: τον πολιτικισμό

⁹⁵ Ζωρζ Σορέλ (Georges Eugène Sorel, 1847-1922): Γάλλος φιλόσοφος και θεωρητικός του επαναστατικού συνδικαλισμού, γνωστός κυρίως για το έργο του «Σκέψεις πάνω στην βία» (1908), που άσκησε μεγάλη επίδραση στην εποχή του. (Σ.τ.Μ.)

⁹⁶ Αμαντέο Μπορντίγκα, *Τα διδάγματα της πρόσφατης ιστορίας*, η μετάφραση είναι δική μας. (Σ.τ.Μ.)

[politicism] και τον οικονομισμό [economism] –τον διοικητισμό [managementism]- που στην πραγματικότητα δεν είναι παρά η εφαρμογή της δημοκρατίας στην επαναστατική διαδικασία. Ένα ζήτημα που γεννάται είναι το αν θεωρούμε την εξέγερση, την επανάσταση, μια πρωτίστως ή αποκλειστικά μια πολιτική πράξη (ο Μαρξ μίλησε για μια επανάσταση «με πολιτική ψυχή»): την κατάκτηση, ακόμη και με βίαιο τρόπο, της πολιτικής εξουσίας, του κρατικού μηχανισμού, στην πραγματικότητα την «κατάληψη» του αστικού κράτους, και μετά, ανάλογα με τις περιστάσεις, την θέσπιση του τάδε ή δείνα οικονομικού μέτρου προς συμφέρον ή όχι του προλεταριάτου, με ή χωρίς την συγκατάθεσή του (βλ. την εισαγωγή του συστήματος του Τέιλορ⁹⁷ και την καθιέρωση της 8ωρης εργάσιμης μέρας εξ αρχής από τον μπολσεβίκικη δικτατορία). Σύμφωνα με αυτή την άποψη - που αποτελεί άλλο τόσο μια αντίληψη περί πολιτικής διαμεσολάβησης όπως και η «εργατική» δημοκρατία- η κομμουνιστική επανάσταση δεν είναι μια κοινωνική επανάσταση που πρέπει να καταστρέψει τελείως το αστικό κράτος, τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής και την μισθωτή εργασία και να μετατρέψει την παραγωγή σε αναπαραγωγή της ανθρώπινης ζωής, αλλά απεναντίας θεωρεί ότι η «κομμουνιστική» επανάσταση δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια αλλαγή πολιτικού προσωπικού (όπως και η αστική επανάσταση), που αναλαμβάνει την εξουσία για την πραγματοποίηση ορισμένων οικονομικών μέτρων που αποσκοπούν στην μεταρρύθμιση του τρόπου παραγωγής. Αυτή είναι η πραγματική βάση της αντίληψης περί «σοσιαλισμού σε μια μόνη χώρα», που κάνει τους ανθρώπους να πιστεύουν

⁹⁷ Ο τεύλορισμός είναι σύστημα οργάνωσης της εργασίας και διεύθυνσης της παραγωγής που χαρακτήριζαν το μέχρι πρότινος κυρίαρχο σύστημα βιομηχανικής παραγωγής. Εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου με αρχές του 20ού αιώνα και οφείλει την ονομασία του στον αμερικανό μηχανικό Φρέντερικ Τέιλορ, ο οποίος το επινόησε και το εισήγαγε. Συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα σύνολο μεθόδων οργάνωσης και μέτρησης της εργασίας, ελέγχου των παραγωγικών διαδικασιών, επιλογής, τοποθέτησης και πληρωμής της εργατικής δύναμης που στηρίζεται στην αποειδίκευση και στην κατάτμηση του αντικειμένου της εργασίας βάσει της ευρείας εφαρμογής της αλυσίδας παραγωγής με στόχο την εντατικοποίηση της εργασίας και την αύξηση της παραγωγικότητας. (Σ.τ.Μ.)

ότι η «εργατική πολιτική εξουσία» μπορεί να διατηρηθεί (και που στην ΕΣΣΔ διήρκεσε πάνω από εξήντα χρόνια) επί τη βάση του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος, και ειδικά ενός μεταρρυθμισμένου καπιταλισμού. Ως εκ τούτου συνάγεται φυσικά η αντίληψη κατά την οποία η περίοδος μετάβασης από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό δεν είναι παρά ο «μεταβατικός τρόπος παραγωγής», η «εργατική δημοκρατία» στην πολιτική και η «εργατική διαχείριση» στην οικονομία, ο σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής («σοβιέτ συν εξηλεκτρισμός»⁹⁸) που αποτελεί ένα σοφό μίγμα καπιταλισμού και... «εργατικής δημοκρατίας» έως την τελική λύτρωση. Εδώ συναντάμε όλους τους «μαρξιστές θεωρητικούς» του «σοσιαλιστικού σταδίου», του «κρατικού καπιταλισμού ως αναγκαίο πρελούδιο για την μετάβαση στον κομμουνισμό», οι οποίοι στην πραγματικότητα δεν είναι παρά χυδαίοι απολογητές του καπιταλιστικού συστήματος στην σοβιετική του μορφή, την ρωσική ή την κινεζική.

Για εμάς, όπως και για τον Μαρξ, αντιθέτως η περίοδος μετάβασης είναι –και αυτή δεν μπορεί παρά να είναι η δικτατορία του προλεταριάτου για την κατάργηση της μισθωτής εργασίας, δηλαδή μια ολόκληρη διαδικασία καταστροφής των θεμελίων του καπιταλιστικού συστήματος (αξία, χρήμα, κεφάλαιο, μισθωτή εργασία) άμεσα, μέσω και από αυτή την ίδια την διαδικασία με σκοπό την ενσυνείδητη δημιουργία της ανθρώπινης κοινότητας, του ανθρώπινου συλλογικού όντος [the human collective being]. Η περίοδος μετάβασης μπορεί να γίνει αντιληπτή μονάχα ως μια ενιαία διαδικασία, ένα ολοκληρωτικό κίνημα καταστροφής και δημιουργίας, στον βαθμό που δικτατορικά υποσκάπτει τα θεμέλια του καπιταλισμού (την εξαγωγή υπεραξίας, που βασίζεται στην διαφορά μεταξύ αναγκαίας και

⁹⁸ «σοβιέτ συν εξηλεκτρισμός»: Γνωστή ρήση του Λένιν με την οποία συνόψιζε σχηματικά τον σοσιαλισμό στην Σοβιετική Ένωση. (Σ.Τ.Μ.)

πρόσθετης εργασίας)⁹⁹, που όσο περισσότερο γενικεύεται τόσο περισσότερο θα εμφανίζεται ένας νέος κοινοτικός τρόπος ζωής, ένας κομμουνιστικός τρόπος ζωής. Κάθε προσπάθεια που στοχεύει στον διαχωρισμό, τόσο στον χώρο όσο και στον χρόνο, των δύο όρων αυτής της μεταβατικής διαδικασίας -καταστροφή και δημιουργία- καταλήγει αναπόφευκτα στην κατάλυσή της, στην επιστροφή, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, στην μισθωτή σκλαβιά. Εκεί καταλήγουν αποδεδειγμένα ο πολιτικισμός και ο οικονομισμός, όπως και όλες οι αντιλήψεις περί «μεταβατικού τρόπου παραγωγής», δηλαδή μιας ενδιάμεσης φάσης «εργατικής» δημοκρατίας μεταξύ καπιταλισμού και κομμουνισμού.

Η αντικατάσταση ή η ταύτιση της δικτατορίας του προλεταριάτου με την «εργατική» δημοκρατία, πέρα από την άρση του τρομοκρατικού χαρακτήρα της εργατικής δικτατορίας, σηματοδοτεί την διαιώνιση της πολιτικής διαμεσολάβησης, την διαιώνιση των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων -μισθωτή εργασία – που γίνονται πλέον αντικείμενο δημοκρατικού ελέγχου από τους ίδιους τους προλετάρους. Αυτό γίνεται μέσω της άρνησης του χαρακτήρα του «ημικρατικού»¹⁰⁰ (Μαρξ) χαρακτήρα του προλεταριακού κράτους, δηλαδή της διαδικασίας εξάλειψης της σφαίρας του πολιτικού και της επέκτασης της ανθρώπινης κοινότητας. Μια τέτοια αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία είναι η πραγματωμένη ουτοπία του καπιταλισμού, ένας κόσμος κινητήρια δύναμη του οποίου παραμένει η αξία που αυτοαξιοποιείται -καπιταλισμός- αλλά χωρίς την επαναστατική-καταστροφική του πλευρά -το προλεταριάτο- με σκοπό την διατήρηση του αναπαραγωγικού πόλου του κεφαλαίου. Η «εργατική» δημοκρατία εκφράζει

⁹⁹ Διαφορά μεταξύ αναγκαίας και πρόσθετης εργασίας: αναγκαία εργασία είναι η εργασία με την οποία ο εργάτης παράγει τα αναγκαία για την αναπαραγωγή της εργατικής του δύναμης και πρόσθετη είναι η εργασία με την οποία παράγει το προϊόν που ιδιοποιείται ο καπιταλιστής (υπεραξία). Η αναγκαία εργασία αντιστοιχεί στον μισθό, ενώ η πρόσθετη στο κέρδος. (Σ.τ.Μ.)

¹⁰⁰ Σύμφωνα με την μαρξική θεωρία το κράτος της δικτατορίας του προλεταριάτου προορίζεται να αυτοδιαλυθεί όταν εκπληρώσει τον ιστορικό του ρόλο, και υπό την έννοια αυτή είναι ένα «ημικράτος». (Σ.τ.Μ.)

έτσι με τον πιο πλήρη τρόπο το όνειρο όλων των ρεφορμιστών ανά τον κόσμο: το κεφάλαιο χωρίς τις αντιφάσεις του, «την υπάρχουσα κοινωνία χωρίς τα στοιχεία που την επαναστατικοποιούν και τη διαλύουν»¹⁰¹. Όπως είπε σωστά ο Μπαρό:

«Η δημοκρατία βοήθησε την εναρμόνιση των αποκλινόντων συμφερόντων μέσα στο πλαίσιο του αστικού κράτους. Τώρα ο κομμουνισμός δεν γνωρίζει κανένα κράτος, αλλά το καταστρέφει και ούτε γνωρίζει αντιτιθέμενες κοινωνικές ομάδες. Έτσι απαλλάσσει αυτομάτως από κάθε μηχανισμό διαμεσολάβησης που θα αποφάσιζε τι θα ήταν σωστό να γίνει. Το να επιθυμούμε ταυτόχρονα τον κομμουνισμό και την δημοκρατία αποτελεί αντίφαση. Αφού [ο κομμουνισμός] είναι το τέλος της πολιτικής και η ενοποίηση της ανθρωπότητας, αυτός δεν εγκαθιστά καμία δύναμη υπεράνω της κοινωνίας προκειμένου να την καταστήσει σταθερή και αρμονική».¹⁰²

Το παράδοξο μεταξύ κομμουνισμού και δημοκρατίας είναι μόνο η έκφραση της διαφοράς επαναστατικού προλεταριάτου και αστικής τάξης. Το τεράστιο βάρος της σοσιαλδημοκρατικής και ελευθεριακής παράδοσης που βαραίνει πάνω στο κομμουνιστικό κίνημα έχει παρακινήσει για ένα μεγάλο διάστημα το προλεταριάτο στην κατάκτηση του αστικού κράτους, ειρηνικά ή μη, στην κατάληψή του, στην μεταρρύθμισή του. Έτσι, έναντι της σαπίλας της αστικής δημοκρατίας εκρίθη απαραίτητο να προβληθεί η αγνότητα της «εργατικής» δημοκρατίας, δηλαδή εν ολίγοις ότι απέναντι σε όλους τους κακούς καπιταλιστές πρέπει να αντιτεθούν και να

¹⁰¹ Karl Marx-Friedrich Engels, *Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*, βλ. Karl Marx, «Κείμενα από τη δεκαετία του 1840-Μια ανθολογία», σ. 498, μτφ. Θανάσης Γκιούρας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2014. (Σ.τ.Μ.)

¹⁰² Jean Barrot, *Le mouvement communiste. Essai de définition*, Éditions Champ Libre, Παρίσι, 1972. (Σ.τ.Μ.)

πραγματοποιηθούν τα οφέλη της, τα οφέλη της δημοκρατίας, της δημοκρατίας ως ο θετικός πόλος του κεφαλαίου.

Απέναντι σε αυτές τις επιστροφές στον αστικό σοσιαλισμό ο επαναστατικός μαρξισμός πάντα οροθετείται από την ανάγκη της καταστροφής των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, του συστήματος εν όλω.

- Το ζήτημα δεν είναι η υπεράσπιση του πόλου της εργασίας έναντι του πόλου του κεφαλαίου.
- Το ζήτημα δεν είναι να απαλλαγούμε από τους «διεφθαρμένους» καπιταλιστές προκειμένου να χρησιμοποιήσουμε τις «καλές» παραγωγικές δυνάμεις.
- Το ζήτημα δεν είναι να ασκήσουμε κριτική στην βάρβαρη αστική δημοκρατία χάριν της πολιτισμένης «εργατικής» δημοκρατίας.

Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η καταστροφή ολόκληρου του συστήματος, οι θετικοί πόλοι του οποίου -δημοκρατία, πρόοδος, πολιτισμός, επιστήμες κ.ο.κ- υφίστανται μόνο ως λειτουργία των αρνητικών πόλων και λειτουργούν χάριν αυτών -λευκή τρομοκρατία, πόλεμοι, λιμοκτονίες, μόλυνση κ.ο.κ.

«Οι θεωρίες ημών, των μαρξιστών, συνοψίζονται απολύτως με τούτη την φράση: Στο διάολο η ελευθερία! Στο διάολο το Κράτος!».¹⁰³

Διεθνιστική Κομμουνιστική Ομάδα (ICG)

¹⁰³ Αμαντέο Μπορντίγκα, *Κομμουνισμός και ανθρώπινη γνώση* (1952), η μετάφραση είναι δική μας. (Σ.Τ.Μ.)

Πηγή: *Le Communiste* No. 19, Φεβρουάριος 1984

Τίτλος πρωτοτύπου: *Communisme contre démocratie*

Η μετάφραση έγινε από το αγγλικό κείμενο και η επιμέλεια βάσει του γαλλικού πρωτοτύπου.

Η Διεθνιστική Κομμουνιστική Ομάδα (Internationalist Communist Group) εκδίδει περιοδικό σε διάφορες γλώσσες (γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά, αραβικά, ισπανικά, ελληνικά κ.ά). Βλ. <http://gci-icg.org/>

<http://engymo.wordpress.com>